

IJBEMP

BUSINESS
ECONOMICS
AND
MANAGEMENT
PERSPECTIVES

International Journal of Business, Economics and Management Perspectives
Uluslararası İşletme, Ekonomi ve Yönetim Perspektifleri Dergisi

ISSN: 2458-8997

Yıl: 1, Sayı: 4, Eylül 2016, s. 27-52

Dr. Yasemin HAYTA

Bitlis Eren Üniversitesi, İİBF, Kamu Yönetimi Bölümü.

KÜRESELLEŞME KAVRAMI VE BİR SÜREÇ SONUCU OLARAK KÜRESEL KENTLER

KÜRESELLEŞME KAVRAMI VE BİR SÜREÇ SONUCU OLARAK KÜRESEL KENTLER

Özet

Tek bir dünyada yaşadığımızı belirtmek günümüzde en çok duyulan cümlelerinin başında gelmektedir. Hem dünyanın tek bir yer haline gelmesi küreselleşme kavramı ile tanımlanmakta hem de küreselleşme ekonomik, siyasal, kültürel düzlemde toplumsal değişimi beraberinde getirmektedir. Küreselleşme birçok boyutu etkileyen bir kavram olması sebebi ile bir tanım üzerinde uzlaşmak mümkün değildir. Küreselleşme; hem dünyanın küçülmesi hem de dünyadaki bilincin tek bir parça şeklinde yoğunlaşmasıdır. Dünyanın küçülmesi zaman-mekân sıkışması teorileri ile birlikte küreselleşmenin mekân ile olan bağıını gündeme getirmiştir. Küreselleşme ile yaşanan değişim tüm boyutları ile dünya düzeninde yaşanmaktadır. İletişim, bilgi teknolojileri, sermayenin hareketliliği mekânları farklılaştırmıştır. Bu durum sadece devletler için değil kentler için de geçerlidir. Kent yaşamı değişirken kentin fiziksel mekânından kültürüne kadar birçok ögesi de bu durumdan etkilenmektedir. Tüm bu ekonomik, kültürel, teknolojik gelişmelerle birlikte ortaya çıkan ve gelişen küresel kentlerin dünya ekonomisi içerisine eklendiği görülmektedir

Bu çalışmanın amacı küreselleşme kavramının ayrıntılı olarak incelenmesi ve küreselleşme sürecinin bir sonucu olan küresel kentleri, özelliklerini benzer ve farklı yönlerini, bulunduğu ülkeye ve hatta küreye etkilerini incelemektir.

Anahtar Kelimeler: Küreselleşme, Küresel Kent, Kent

GLOBALIZATION CONCEPT AND GLOBAL CITIES AS A RESULT OF PROCESS

Abstract

Stating that we are living only in one world is the most heard phrase of today. On the one hand the process of world becoming one place is defined by the concept of globalization; on the other hand globalization is bringing about social change in economic, political and cultural field. Globalization is a concept that cannot be agreed upon with a single definition because it is a concept that affects many dimensions. Generally, globalization can be defined as both world's getting smaller and the concentration of world consciousness just in one part. The world's getting smaller has made the bond of globalization with space a current issue still after the theories of time-space compression. The changes that taking place with globalization are experienced in the world order with its all aspects. Communication, information technologies and mobility of the capital are differentiating spaces. This is not only true for governments, but also for city. When city life changes many elements of the city from its physical space to culture are influenced by the change. All these economic, cultural, and of the emerging global cities emerged along with technological developments seem to be inserted into the world economy

The aim of this study was to examine in detail the concept of globalization and global cities as a result of the globalization process, characteristics similar and different aspects, is to examine the impact on the country and even the globe found.

Keywords: Globalization, Global City, Urban

GİRİŞ

Küreselleşme kavramı, gerek popüler, gerek akademik literatürde genellikle kullanılan anlamı ile geçmiş ve gelecek arasında anahtar rol oynamaktadır. Bunun yanında dünya tarihinin gerek geçmişini, gerekse bugünü izah etmede önemli bir göreve sahiptir. Küreselleşmenin tanımının ne olduğu hakkında tam bir ortak görüş olmasa da politik, ekonomik, yapısal, siyasal, sosyo-kültürel, iletişim-teknoloji ve ekolojik açıdan hem süreç hem durum olarak günlük yaşamın bütünü etkileyen ve devam eden çok boyutlu bir olgu olduğu ifade edilebilir(Bentley,2004:79). Bu anlamda küreselleşme, “hem dünyanın küçülmesi hem de bir bütün olarak dünya bilincinin güçlenmesi(Robertson,1999:21)” olarak tanımlanabilir. Buna ilave olarak küreselleşme, oluşturduğu kültür ile insanlar arasındaki farklılığı en aza indirgeyen bir kavram olarak ortaya çıkmaktadır.

İnsanlık tarihinin ilk dönemlerinden bu güne kadar insan, yaşadığı bölgeyi tanımak, yaşadığı ortamla iletişim kurmak, üretim yapmak, birlikte savunma kurmak gibi ortak hedefler için bir arada bulunmuştur. Bu nedenle etkileşimlerin bu ilk türleri, küreselleşmenin de ilk aşamaları olarak görülebilir. Küreselleşme olgusu literatürde,

insanlık tarihiyle başlayan bir süreç olarak görülmektedir. Ancak küreselleşme olgusunun etkisini göstermesi ve kavramsal anlamda ifadenin genişlemesi için teknolojideki ilerlemeler ve kitle iletişim araçlarının daha yaygın hale gelmesi gereklidir. Öte yandan küreselleşme olgusu tarihi süreç içerisinde kısmen durağanlık yaşasa ve bazen geri dönüşler olsa da, kavram sürekli bir yapıya sahip olmuştur(Yale,2014:136). Kavram temelde hem “ekonomi” üzerine kurulu bir anlam taşımakta hem de ekonomik sistemde neden olduğu değişimler, her alanda etkisini göstermektedir.

Günümüze değin süren gelişme aşamalarından da görüleceği üzere kentler, son dönemde küreselleşme sürecinin beraberinde önemli değişimlere konu olmakta, kentin toplumsal ve siyasal aşamaları şekillendiren bir faktör olmasından ötürü, gelişmelerinde sanayi devrimi sürecinin paraleli bir yapı hâkim olmuştur. 2005:10Sanayileşmenin etkisiyle kentte nüfus artarak, nüfus artışının neden olduğu ciddi sorunlar da meydana gelmiştir. Kentlerde son yıllarda artan nüfus nedeniyle kentsel yaşam tarzı dünyaya hâkim olmuştur. Bu bağlamda hem kentsel problemler artmış, hem de bu problemler daha geniş nüfus kitlelerine yayılmıştır. Kentlerde görülen yerleşim açısından yapılan plansız yapılaşma, sosyal güçlerin arasında var olan dengesizlikler, kentlere yönelik toplumsal ve kurumsal yapıların yetersiz olması, kentte yaşayanlar arasındaki gelir farklılıkları ve yaşam düzeylerinin farklı olması gibi sorunlar ortaya çıkmıştır. Bunun neticesinde küreselleşme olgusu bu sorunlar içerisinde kentleri şekillendirmekte ve sorunlar giderek daha belirgin hale gelmekte, önerilen çözümler de yetersiz kalmaktadır. Küreselleşme olgusunun kent kültürü üzerindeki etkileri ise bütünlüğe, standardize olma konusunda kentin mevcut kültürünü ve kültürel mirasını koruyamaması şeklinde ortaya çıkmaktadır. Küreselleşmenin tüketim alışkanlıklarını benzer hale getirmesi nedeniyle, kente ait yeni kültürel çerçeveler de giderek tüketimin yön verdiği bölgeler haline gelmektedir. Küreselleşmenin, küresel kültürle birlikte dünya üzerindeki kentleri tekdüze hale getirdiği öne sürülmektedir. Küreselleşme yerel kültür ve kimlikleri ön plana çıkararak geliştiren söylemlerin tersine; mimari, kültürel, tüketimsel alışkanlıklar çerçevesinde toplumları birbirine benzemeye itmektedir. Bunun yanında küreselleşme, uluslararası yatırımları artırarak kentleşme ve mimari anlamda da bir benzeşmeye, beton alanların görsel olarak artmasına neden olmaktadır. Günümüz kentleri giderek küreselleşmenin gücü ile şekillenmiş bir görünüm almaktadır(Chang,2004:413).

Küresel kentler üzerinde yapılmış olan çalışmaların başlangıçta küresel kentin dünya ekonomisi içerisine eklendiği görülmektedir. Bunun yanında sermayeyi kontrol etme, finansal ve ticari açıdan kentlerin merkezler haline gelmesine ağırlık vermektedir. Bu sayede kent kavramının ekonomik rolü daha belirgin hale gelmiştir. Ancak küreselleşme, kentleşmenin bir neticesi olarak görülmektedir. Buna ilave olarak küreselleşme, kent içindeki sosyal yaşamın bir parçası şeklinde değerlendirilmektedir. Yine küreselleşme, kentleri giderek daha önemli birer rekabet alanı haline de getirmiştir. Short, kentin dünya ekonomisine bağlanmasının önemli olduğunu, ancak bu bağın yalnızca ticari ya da finansal yollarla yapılmaması gerektiğini ifade etmektedir. Buna ilave olarak turizm, tarih, kültür gibi değerlerin de ön plana çıkması mümkündür. Bu sayede her kentin farklı yapısı gereği kentlerin kendilerine özgü kültürel değerlerinin olacağı öne sürülmektedir(Fry,2005:10).

1. KÜRESELLEŞME KAVRAMI VE TARİHSEL GELİŞİM SÜRECİ

Küreselleşme kavramı kullanılmaya başlandığından itibaren pek çok değişik yönleri ile tanımlanmaya çalışılması nedeniyle anlaşılması zorlaşan ve anlam karmaşasına neden olan bir boyut kazanmış ve bir süreç, durum, sistem, güç ve bir dönem tanımlaması olarak kullanılmıştır. Kavram, 1960'lardan itibaren değişik terimler içerisinde kullanılmaktadır. Steger, en genel tanımıyla var olan sınırların ve hudutların birçoğunu geçersizleştiren küresel ekonomik, siyasal, kültürel ve çevresel iki taraflı ilişkilerde ve akışlarda belirlenen bir toplumsal durumun ifadesi olarak kullanılmasını önermektedir(Steger,2006:24).

1.1. Küreselleşmenin Tanımı: Kavramsal Çerçeve

Küreselleşme ekonomi, yönetim, siyaset, kültür, teknoloji, adalet gibi birçok terimi etkileyen çok boyutlu bir olgudur. Bu açıdan birbirine zıt ideolojik ve siyasi yöntemlerin belirsizliği giderek artmaktadır. Bunun neticesinde küreselleşmenin savunucuları ve küreselleşme karşıtları artmakta ve küreselleşmeyi tek boyutlu bir kavram olarak izah etmek giderek güçleşmektedir.

Küreselleşme teriminin kökeni incelendiğinde ‘globe’; yani, ‘küre’; ancak temelinin ‘globe’ değil, ‘global’; yani küre değil “topyekün” olduğu görülmektedir. Küreselleşme kelime anlamıyla, topyekünleşme anlamına gelmekte ve globalleşme ve küreselleşme farklı anlam taşımaktadır. Anlamları farklı olmasına karşın globalleşme, küreselleşme olarak kullanılmaktadır(Cangızbay,2003:17). Küresel olarak çevrilen “global” kelimesinin 400 senelik bir tarihi vardır. Öte yandan bu kelimenin İngilizce’de “globalization”, “globalize”,

“globalizing” şeklinde kullanılması 1960’larda ilk olarak görülmektedir. Globalizm ve küreselleşmenin ilk tanımı da 1961’de Webster sözlüğünde yer almış olup, sözlük bu tür bir kullanımın McLuhan’ın “İletişimdeki İncelemeler” (1960) kitabında bulunan “küresel köy” fikrinden türetmiş olabileceği düşünülmektedir(Robertson,1999:11). Mc Luhan küresel köy terimini ilk kez kullanmış olup, dünyada yaşanan teknolojik, ekonomik, bilimsel ve ticari yeniliklerin neticesinde, devletlerle ve toplumların arasında pek çok bağ meydana gelmiştir. Bu nedenle dünyanın herhangi bir yerinde verilen kararlar, olaylar ve eylemler mesafe olarak fazla olmasına karşın diğer devletler ve toplumlar üstünde oldukça önemli neticeler doğurabilmektedir(Geray,1997:37).

Steger’e göre ‘küreselleşme gerçekleşiyor’ deyimini üç önemli aşamayı göstermektedir. Bunlardan birincisi 16. Yüzyıldan itibaren mevcut olan modernitenin geride bırakılmasıdır. İkincisi, küreselliğin yeni bir aşamaya (postmodernite) doğru ilerleyiş göstermesidir. Üçüncüsü ise postmodernite sürecinin daha gelişmemiş olması durumudur. Bu süreçlerle küreselleşmenin daha çok karşılıklı bağlılık ve entegrasyona doğru bir yönelmeye sevk ettiği öne sürülür(Steger,2006:24).

McGrew(Grew:2005:209), dünya çapında ekonomik ilişkilerin yaygın hale gelmesi süreci olarak belirttiği küreselleşmenin tanımlanmasında ekonomik yönünü ön plana çıkarmaktadır. Garratt(Garratt,2000:942), sermaye, hizmet ve ürün piyasalarının entegrasyonu olarak görmektedir. Das(Das,2008:41), küreselleşme sürecini ülkelerin ve ekonomilerin entegrasyonu, homojen hale gelmesi ya da eşgüdümü şeklinde tanımlamaktadır. Brenner,(Brenner,43) dünya kapitalizminin mekânsal örgütlenmesi ve küreselleşmeyi çift taraflı diyalektik süreç olarak tanımlamaktadır.

Giddens küreselleşmeyi, bir ülkede görülen olayların diğer yerler üzerinde etkiye sahip olması veya ulusal sınırların dışında gelişen olaylardan etkilenme bakımından sosyal ilişkilerin dünya genelinde yoğunluk kazanması olarak tanımlamaktadır(Giddens:1990:64).

Robertson’a göre ise küreselleşme olgusu, terimsel anlamda hem dünyanın küçülmesi hem de dünyadaki bilincin tek bir parça şeklinde yoğunlaşmasıdır(Robertson,11).

Bauman’a göre küreselleşme ile yerelleşme bir bütün olup, zenginlerin küresel, fakirlerin yerel nitelik sahibi olduğu ve aralarında kutuplaşmanın olduğunu öne sürmektedir. Küreselleşme sürecinde zenginlerin daha zengin, fakirlerin ise daha fakir hale geldiğini vurgulamaktadır(Bauman,1999:23).

Mittelman’a göre ise küreselleşme olgusu milli, ekonomik, siyasi, kültürel anlamda kamunun devletler üzerinde kaynaşmasıdır. İdeolojik açıdan ülkelerin diğerlerinden etkilenmesi sürecidir(Mittelman,1997:17).

Akgüç’e göre küreselleşme olgusu bilgi ve iletişim teknolojilerini baz alan bilgi toplumunun ulusal problemlerini çözerek tüm dünyayı etkilediği post endüstriyel bir olgudur(Akgüç,2002:2).

Manisalı’ya göre küreselleşme olgusu daha çok ekonomik ve ticari nitelikte olup, çok uluslu işletmeler süreçte etkili olmaktadır. Bunun neticesinde ulusal bir sanayi ve ticaret politikasına sahip olmayan az gelişmiş ülkelerin tamamen bağımlı hale gelmesi söz konusudur. Bu durum az gelişmiş ülkelerde çok uluslu işletmeler ve güçlü ekonomilere ticari ve ekonomik açıdan daha fazla bağımlılığa neden olmaktadır(Manisalı,2002:4).

Altan’a göre küreselleşme olgusu, uluslararası ilişkileri yaygınlaştıran ve aynı zamanda karmaşıklaştıran, problemlerin yalnızca ülkelerin sorunu olmasının ötesinde ve tüm dünyayı etkileyen bir şekilde dönüşmesine sebep olan bir süreçtir. Bu sorunlar siyasi, yönetsel, ekonomik, kültürel ve insani özellikleri ile ön plana çıkmaktadır(Altan,2007:11).

DPT Özel İhtisas Komisyonu raporunda küreselleşme aşağıdaki gibi tanımlanmıştır:

“Küreselleşme, günümüzde henüz ortaya çıkan ve şimdilerde daha da belirgin hale gelen çeşitli etkenlerin neticesinde insani varoluşun sosyal, kültürel ve iktisadi yönleri bakımından coğrafi sonuçların önemini yitirmeye başlaması ile birlikte toplumların da git gide bilincine varmaları sürecini ifade eden bir kavramdır(DPT,2005:55)”.

1.2. Küreselleşmenin Özellikleri ve Tarihsel Gelişimi

Küreselleşme olgusunun öncüsü ve bu sürecin kapitalizm ve moderniteden daha önce başladığını öne süren Robertson küreselleşmeyi beş evrede incelemiş olup bunlar aşağıdaki gibidir(Robertson,1999:99):

1. Evre-Oluşum Evresi: Avrupa’da 1400’lerin başları ve 1700’lerin ortalarına kadar olan aşama olup, ulus ötesi sistem çökmüş, ulus toplulukları ortaya çıkmış, birey felsefesinin ve beşeriyete ait düşüncelerin öne çıkarılması, modern coğrafyanın başlangıcı ve miladi takvimin yaygın hale gelmesini içerir.

2. Evre-Başlangıç Evresi: 1700’lerin ortalarından 1870’lere kadar sürmekte olup, ulus devlet anlayışı yerleşerek, uluslararası temaslar artmış, insan hakları ön plana çıkmıştır.

3. Evre-Yükseliş Evresi: 1870’lerden 1920’li senelere kadar devam etmekte olup, modernlik sorununun temalaşması ön plandadır. Bu süreçte ulusal ve bireysel kimliklere ilişkin temaların yerleşmesi, göç

hakkında küresel sınırlamalar gelmesi, küresel iletişim araçlarının nicelik ve hızındaki artma, küresel yarışmaların (Olimpiyat-Nobel ödülleri vb.) ortaya çıkması, dünya zamanın benimsenmesi ve Birinci Dünya Savaşı gerçekleşmiştir.

4. Evre: Hegomanya İçin Mücadele Evresi: 1920 ile 1960'ların sonuna kadar devam etmiş olup, milletler cemiyetinin ardından Birleşmiş Milletler kurulmuştur. Ulusal Bağımsızlık ilkesi kabul edilerek modernlik anlayışındaki çatışmalar ve soğuk savaş artmıştır. Bu süreçte atom bombası kullanılması, soykırım uygulamaları ve Üçüncü Dünya terimi görülmektedir.

5. Evre: Belirsizlik Evresi: 1960'larda başlayan bu süreçte, 1990'ların başında kriz belirtileri ortaya çıkmıştır. Uzay çalışmaları yapılan, Aya ayak basılan bu süreçte savaş sona ermiştir. Nükleer ve termonükleer silahlar yaygınlaşmış, küresel iletişim araçları yaygınlaşmıştır. Ulus devletler çok kültürlülük problemleriyle daha fazla karşılaşmış, insan hakları küresel bir problem olmuştur. Çevre problemleri küresel bazda ele alınmaya başlamış, küreselleşme karşıtı hareketler artmıştır.

Küreselleşme sürecinin etkisiyle meydana gelen bu olaylarda dört farklı özellik görülmektedir(Steger,2006:27):

1. Küreselleşme geleneksel siyaset, kültürel yapı ve coğrafi hudutları aşan yeni toplumsal ağların ve eylemlerin oluşturulmasını ve mevcut olanların artmasını sağlar.

2. Toplumsal ilişkilerin, eylemlerin ve karşılıklı ilişkilerin genişlemesi ve artmasını sağlar.

3. Toplumsal değişimlerin ve eylemlerin yoğunlaşmasını ve artmasını sağlar.

4. Karşılıklı toplumsal bağların ve ilişkilerin kurulması, yayılması ve yoğunlaşması aşaması nesnel, maddi boyutta görülmemekte ve insan bilincinin öznel boyutunu da içermektedir.

Küreselleşme süreci durağan değil, düzenli olarak gelişen bir kavram olduğundan, birçok süreçte birçok etkeni farklı türlerde etkilemektedir. Bonefeld'e göre küreselleşme sürecinin unsurları şunlardır(Bonefeld,2001:49):

1) Ekonomik ve mali yapının küresel çapta anlam ve ehemmiyet kazanması

2) Bilgilerin üretim sürecinin önemli bir unsuru haline gelmesi

3) Bazı teknolojilerdeki gelişme hızının artışı ve teknolojinin uluslar-ötesi yapısının ön plana çıkması

4) Çok-uluslu firmaların küresel boyutta yükselmesi, işletmelerin çok-uluslu işletmeler ve küresel hale gelmek dışında çıkışının olmaması ve uluslar ötesi bankaların, ulusal devletlerin ve bunların ulusal ekonomilerin ilerisine giderek en etkili güçlerin arasına girmesi

5) Üretim süreçleri bilginin ve finansın küresel hale gelmesi. Bu gelişmede, yasal düzenleme yapan bir güç açısından ulusal yönetim gücünün azalmasına ve siyasal otoritenin BM, G-8 gibi kurumlarla ortaklaşa çoğulcu otorite şeklinde yapılmasında küreselleşmesine neden olmuştur.

Toffler küreselleşme olgusunu tarihsel gelişimi bakımından "üç dalga" şeklinde ele almaktadır. Toffler'a göre; ülkeler arası ticaret büyük derecede artarsa uluslararası çapta küresel özellikler gösterir. Toffler'e göre bu üç dalga aşağıdaki gibidir(Toffler,1995:32):

1. Dalga; 15 yüzyılın ikinci yarısından başlayarak birkaç Avrupa devletince deniz ticaretinin artmasıyla ticaret yayılmıştır. Bu süreçte Avrupa kapalı tarım ekonomisinden ticari kapitalist sisteme geçmektedir ve siyasal olarak feodal beylikler yerlerini ulus devlet yapısına bırakmaktadır. Yeni siyasal birim olan ulus-devlet teorisiyle ülke üzerinde aynı şekilde yasaların yapılması, tek tip vergi sistemi geliştirilmesi, dil ve kültür açısından tekipleştirme siyaseti ve hukuk güvenliğinin tahsisi gibi görevleri alarak ticaret burjuvasının ulusal pazarda eylemlerinde güvenceye alınmasıdır. 16-18 yüzyıllarda yaygın olarak benimsenen ticari değerlerin öne çıktığı düşünce ve politikaların neticesinde "sömürgecilik" ilke anlamında dış politikaya tahkim kurmuştur. Bu yaklaşıma göre güçlü devlet olmanın şartı pek çok koloniye sahip olmaktan geçmekte ve Portekiz, İspanya, Hollanda ve İngiltere bu bakımdan ön plana çıkmaktadır.

2. Dalga; Sanayileşme ve sanayi üretimi sadece uluslararası ticaretin artmasını hızlandırmakla kalmamıştır. Bunun yanında sanayileşme ticari yapıyı da şekillendirmiştir. 1880'lere gelindiğinde de kapitalizm tekelleşerek sanayi üretiminin artmasıyla ulusal pazarlardan daha fazla ve güvenli pazarlar bulmanın elzem hali gelmesi söz konusu olmuştur. Bu zorunluluktan ötürü sömürgecilik emperyalizm şekline dönüşmeye başlamış ve bu yeni sömürge politikası 19. yüzyılda Avrupa'nın sosyal ve ekonomik problemlerine çözüm getiren bir dış politika ilkesi şeklini almıştır.

3. Dalga; Bu aşamada 20. yy. sonunda bilgi işlem, iletişim ve bunun gibi alanlarda teknolojik yenilikler ve üretimin örgütlenmesindeki büyük farklılıklar görülür. Dünyada son senelerde yaşanan farklılıklar sanayi devrimi kadar etkilidir.

1.3. Küreselleşmenin Boyutları

Küreselleşmenin tanımlarında ve sürecinde bu kavramın tek boyuttan ibaret olmadığı pek çok faktörün birbirini etkileyerek ilerlediği görülmektedir. Küreselleşme genellikle ekonomik bir olgu gibi görülmektedir. Öte yandan siyasal, kültürel, iletişimsel ve teknolojik, yerleşme ve ekolojik yanları da ön plandadır. Bu süreçler ayrı olarak incelenirse mutlaka küreselleşme kavramında eksiklikler yaşanacak olup, boyutların tamamı birbiriyle alakalıdır. Son zamanlarda ekolojik ve yerleşme boyutlarının ve yansımalarının üzerine odaklanılmış çalışmalar artmaktadır.

1.3.1. Ekonomik Boyut

Küreselleşme sürecinin en fazla ön plana çıkan, yaygın olarak kullanıldığı bilinen ve en çok eleştiriye maruz kalan boyutu ekonomidir. İnsanoğlu yerleşik hayata geçtikten sonra, tarımsal faaliyetlere başlamıştır. Bunun neticesinde bu faaliyetleri büyütmüş ve köy, kasaba ve şehirleri kurmuştur. Şehirlerin ortaya çıkmasıyla üretim şekilleri değişmiştir. Küçük ölçekte atölyeler ve üretim yerleri açılmıştır. Çağdaş ekonomik küreselleşme sürecinin başlangıcı, II. Dünya Savaşı'nın sonlarında, 1944 senesinde New Hampshire eyaletinin Bretton Woods kasabasında yapılan BM Maliye Konferansı ile gerçekleşmiştir. Burada II. Dünya Savaşı'nın neden olduğu yıkımın ardından, Avrupa'yı yeniden inşa etme ve dünyayı ekonomik bunalımlardan kurtarma adına finans sağlama çabasının bir parçası olarak literatüre girmiştir(Stigliz,2002:32).

Endüstri Devriminden sonra ekonomik ve politik olarak dünyanın tekrar şekillenme aşamasında olduğu belirtilse de, ekonomik küreselleşme 1980'li senelerden başlayarak ön plana çıkmıştır. Daha sonra dünya ekonomilerinin bütünleşmesi şeklinde ifade edilmiştir(Akgüç:2). Ekonomik küreselleşmeyle paranın devletler, bölgeler, şehirler arasında transferine vurgu yapılmakta ve küreselleşme sürecinde ekonomik alanda ulusal mal, hizmet ve finans piyasalarının serbestleştirilmesine ulaşılmak istenmektedir. Bunun yanında uluslararası sermaye akımlarını engelleyen idari-yasal manilerin ve düzenlemelerin kaldırılması, ulusal ekonomilerin tek bir pazara dönüşmesi hedeflenmektedir(Kazgan,2000:31).

Dünya ekonomisinin başta gelen değerleri 1870-1914 yılları arasında ön plana çıkarak üç aşamada gerçekleşmiştir. İlk olarak taşımacılık ve iletişim ağlarının gelişmesiyle dünyanın farklı yerleri birbirine bağlanmış, ikinci olarak ticaret artmış ve üçüncü olarak da sanayileşmiş bölgelerde sermaye akışı sağlanmıştır. Ekonomik küreselleşmenin temel ve sürekli kaynağı ticaret olup, tüketici ve üreticiler arasındaki farkı indirgemekte, üretici ve tüketici arasındaki köprüyle iki tarafı birbirine bağlamaktadır. Küreselleşme olgusunun ekonomik yönü haberleşmenin ve ulaşımın gelişmesi ile bağlantılı olup, haberleşme ve ulaşım teknolojileri uluslararası transfere olanak vermektedir(Hülsemeyer,2003:7). Uluslararası değişimin kuralları Bretton Woods'ta belirlenirken, küresel anlamda önde gelen ABD ve İngiltere 1918-1939 yılları arasındaki dönemde sahip oldukları politikaları bırakmıştır. Bu ülkeler uluslararası ticareti geliştirme yönünde kesin bir karar vermiş ve uluslararası ekonomik eylemler hususunda bağlayıcı kurallar ortaya koymuştur. Bretton Woods sistemi 30 sene kadar yürürlükte kalmıştır. Bu sistem denetim altındaki kapitalizmin altın çağı olarak bilinen dönemin ortaya çıkmasına önemli katkıda bulunmuştur(Steger,63).

Küreselleşmenin ekonomik boyutunu açıklayan dört faktör bulunmaktadır. Bunları; uluslararası ticaret, sermaye hareketi, işgücünün dolaşımı ve teknoloji şeklinde sıralamak mümkündür. Başka bir değerlendirmedeyse küresel ekonomide iki temel unsur olup bunların ilki ulusal mal, hizmetlerin ve finans pazarlarında serbestleşme ve ikincisi uluslararası sermaye akımlarının önünde duran idari ve yasal manilerin ve düzenlemelerin kaldırılması, ulusal pazarların dünya pazarlarıyla entegrasyonu ve ulusal ekonomilerin tek bir pazara dönüşümüdür(Sarıtaş,405).

Küreselleşmenin ekonomik yanını etkileyen faktörler arasında çok uluslu firmalar kadar uluslararası ekonomik örgütler (IMF, GATT, WTO) de yer almaktadır(Wolf,2003:393). Son zamanlarda bu tür örgütler tarafından sürdürülen dünya ekonomisini düzenleme hedefi taşıyan birçok girişim olup bu girişimler daha çok ticaretin ve üretim etkenlerinin dolaşımında karşılaşılan manilerin kaldırılmasını sağlamayı amaçlamaktadır. Günümüzde büyük çapta çok uluslu işletmelerin yönlendirdiği küresel ekonomik sistem, dünyanın her yanında etkinliğini genişleterek finans ve üretimin küreselleşmesine katkı sağlamaktadır. Üretim ağının küreselleşmesiyle beraber etkinlik, verimlilik terimleri ön plana çıkmış, küresel rekabet ortamı oluşmuştur. Piyasaların küreselleşmesi neticesinde sermaye hareketleri dünya genelinde hızlanmıştır. Ulusal ekonomiler, küresel mali pazarlara bağımlı hale gelmiş ve bu ekonomiler küresel mali pazarların koşullarına uydukları zaman değer ve önem kazanmaya başlamışlardır(Habermas,2002:25).

Küreselleşmenin en bariz başarısı, hızlı ekonomik büyümeyi son yüzyılın çeyreği süresince, gelişmekte olan devletlerde sağlaması ve küresel ekonomiyle en iyi biçimde bütünleşmesidir. Küresel ekonomik

entegrasyon, bir taraftan fakirliği azaltma çabalarını destekleme ve ekonomik gelişmişliği sağlamaya sonuçlanırken, öte taraftan kaotik bir belirsizliğe de sebep olmaktadır. 1990'lardaki ekonomik ve finansal krizler küreselleşmenin önemli ekonomik ve sosyal maliyetleri şeklinde kabul edilmektedir(Das,8). Küreselleşme az gelişmiş ve gelişmekte olan devletler için değişik neticeler doğurmaktadır. Küreselleşme, gelişmiş ülkelerle gelişmekte olan ülkeler arasında entegrasyon eğilimlerine işaret etmektedir. Ancak dünyadaki diğer bölgelerin küreselleşmenin dışında bırakılması, dışlaması eğilimlerini de kapsayan çelişkili bir süreç olarak görünmektedir. Refah düzeyinin taksimi açısından dünya genelinde ekonomik küreselleşme incelendiğinde henüz dünya ekonomisinin büyük bölümüne hâkim olmadığı görülmektedir. Gelişmekte olan devletlerin yarısına yakını uluslararası ticaret, yatırım ve sermaye akışlarından uzakta kalmaktadır. Bu ülkeler dış ticaret ve yatırımlarını genellikle gelişmiş ülkelere yönetmektedir. Bu durum devletlerarasındaki gelişmişlik seviyesindeki farklılıkları yükseltmekte, küresel krizlerin ortaya çıkmasına zemin hazırlamaktadır(Friedman,2003:315). Ülkeler arasındaki gelir seviyesi farkının küreselleşme ile bağlantılı pek çok sebebi bulunmaktadır. Bunlar arasında, kırsal alanlardan kentlere doğru büyük göçler, bilgi işçilerini daha vasıfsız olanlara göre giderek daha çok ödüllendiren hızlı teknolojik gelişmeler, sendikaların önemini yitirmesi, gelişmiş ülkelere doğru göç hareketlerinin artması neticesinde bazı ücretlerin düşüşü ve dış ticaret hacminin genişlemesi sayılabilir(Erbay,1997:26).

1.3.2. Siyasal Boyut

Küreselleşme devletlerarasında fiziksel ve ekonomik egemenliklerin azalması, toplumsal kültürlerin ve değerlerin daha yakından tanınması, devletlerarasında mevcut her türlü ilişkinin artması, ideolojik ayrımlara göre kutupların ortadan kalkması neticesini doğuran bir süreçtir(Erbay,1997:26). Küreselleşme yanlısı araştırmacılar bu noktada günümüzün yönetim biçimi olan ulus-devletin aşılma olduğunu ve küresel bir yönetimin doğuşuna tanıklık edildiğini belirtmektedirler. Ulus-devletin yerine gelecek olan küresel yönetimin diğer ismi ise yenedünya düzeni olup, bir yandan ulus-devletlerin egemenliklerini azaltırken diğer yandan ulus-devlet modelini siyasal yönetimin tek modeli olarak ortaya çıkarmaktadır(Özyurt,2005:67).

Siyasal küreselleşme, sosyalist planlamanın ve merkezden yönetilen sistemlerin başarısızlığını ön plana çıkarmıştır. Bu açıdan Soğuk Savaş sonrası dünyada pek çok devletin çoğulcu demokrasi, siyasal özgürlükler ve insan haklarına dayanan siyasi rejimlere yönelmesi neticesini doğurmuştur. Buna ilave olarak sürece direnen devletler uluslararası toplumun nezdinde itibar kaybederek yalnızlaşmaktadır. Ulus devletler giderek artan bir biçimde insan hakları eksenli baskılarla karşılaşmakta, her şeyi yapmaya çalışan, verimsiz, hantal, harcamaları gelirlerinden fazla olan devletler kendilerini şartlara göre yeniden şekillendirmek için uğraşmaktadır. Bu yüzden siyasal küreselleşmeyle ülkelerde, dış güvenlik, iç güvenlik, adalet gibi piyasanın üstesinden gelemeyeceği faaliyetlerle sınırlayan, denk bütçe kuralına önem veren, KİT'leri özelleştiren, rekabetin kurallarını belirleme, gözetleme ve denetleme işlevinin dışında iktisadi hayattan çekilen sınırlı ve etkin devlet sistemine doğru gidiş süreci görülmektedir(Acar,2002:25).

Küreselleşme süreciyle birlikte, devletin küçültülmesi, yerel yönetimlerin güçlendirilmesi söz konusu olmuştur. Buna ilave olarak yerinden yönetim ilkesinin hayata geçirilmesi ve devletin temel kamusal görevleri sağlamakla yükümlü tutulması talepleri artmıştır. Yine insan hakları ve temel özgürlüklerin ön plana çıkarılması, bireylerin devletin farklı ve sivil alanlarının daha da geniş tutulması istenmektedir. Temsili demokratik sistemin yetersizliği, yönetsel sistemin şeffaflaşması, kamu yönetiminin topluma hizmet veren organ olarak düşünülmesi gibi yeni gelişmeler küreselleşmenin siyasal boyutunda öne çıkmaktadır(Akte1,59).

Küreselleşmenin siyasal boyutuyla alakalı ülkenin egemenliği ilkesinin dışında, hükümetler arası kuruluşların artan gücü, bölgesel ve küresel yönetişimin geleceğiyle ilişkili pek çok önemli siyasi problem ortaya çıkmaktadır(Steger,83). Bu tür siyasi problemlerin çözümünde ulus devlet yapılanmasının yetmediği ve hâkimiyetinin sarsıldığı öne sürülmektedir. Devletin etkin ve sınırlı bir yapıya sahip olmasının gereği yoğun bir biçimde tartışılmakta olup, devletler sadece ekonomik küreselleşmenin etkin ve kabul edilebilir bir biçimde düzenlenmesinin bir yolunu bulmak arayışında değildir. Buna ilave olarak insan hakları, suç, göçmen sorunları ve çevre gibi dünya genelindeki problemlerle baş edebilmek için eskiye göre daha çok uluslararası işbirliği içerisine girilmektedir. Bu anlamda, BM ve bağlı kuruluşları, DTÖ ve IMF gibi ekonomik kuruluşlar önemli rol sahibidir. Ulusal hükümetler arasındaki bağlantılar daha fazla artış göstermekte, bu sadece yönetim düzeyleri arasında değil, hükümet dışındaki uluslararası kurumlarda temsil edildiği bölgesel ve uluslararası kuruluşların kendi aralarında da gerçekleşmektedir(King,2004:147).

Küreselleşmenin siyasal yapısında en büyük güç ABD olup, ekonomik boyutta olduğu gibi siyasal açıdan da uluslararası kurumlardaki ABD hâkimiyeti, küreselleşmenin en önemli öznesinin ABD olduğunu ortaya koymaktadır(Kongar,23).

Waters, uluslararası ilişkiler ve sivil toplum tarafından ulus devletin zayıfladığı ve dünya yönetiminin ortaya çıkmaya başladığını belirtmektedir. Bu durumun nedenlerini şu şekilde izah etmektedir:

- Ekonomik ve kültürel bağlantıların artması, ulus-devlet düzeyindeki hükümetlerin gücünü ve etkilerini düşürmekte ve ulus-devletler sınırları dahilindeki akışları artık kontrol edememektedirler.
- Ulus ötesi oluşumlar artarak, devletin gücünü azalmakta, ulus ötesi yapılar giderek hükümetlerden daha etkili olmaktadır.
- Devlet sorumluluğunda ve yetkisi dahilinde olan pek çok alan (savunma, iletişim, ekonomik yönetim) uluslararası ve yönetimler üstü bir şekle gelmektedir.
- Devletin egemenliği geniş politik işbirlikleri, çoklu anlaşma ve uluslararası kurumlarca kuşatılmaktadır.
- Bu, hâkim, zorlayıcı, yönetim gücü yüksek, ulus üstü bir devletin gelişmesine zemin hazırlamaktadır.
- 20. yüzyılın son çeyreğinde ülkeler, yaygın ve çeşitli krizlere maruz kalmıştır.
- Güncel istekler devletin gücünün ötesine geçmiştir.
- Savunmaya ayrılan bütçe payları artmıştır.
- Devlet ekonomiyeye müdahale ettikçe ekonomi zayıflamaktadır.
- Devlet güvenliği sağlamada zorluk çekmektedir.
- Uluslararası işbirlikleri dünyayı birbirine rakip taraflar haline getirmiştir(Waters,76).

Küresel devletin meydana gelmesi, devletin ulusal şeklinin ve küresel yapıların artan bir biçimde yetkinin küresel anlamda güçleştiğinin bir işaretidir. Uluslararası insan hakları ve kurallarının yaygın hale gelmesiyle ulusal egemenlik kavramının sınırlandırıldığı görülmektedir. AB, bu gelişmelerin bölgesel bir temsilcisi olarak görülebilir(King,147). Küreselleşmenin siyasal çaptaki en önemli değişimlerinden birisi yeni bir demokratikleşme ve demokrasi süreci olmasıdır. Küreselleşme sürecinde demokratikleşme sürecinin üzerinde durulmasının iki önemli nedeni vardır. İlki piyasa sistemine göre bir siyasal biçimin yerleştirilmeye çalışılması ve yerel yönetimlerin güçlendirilmesidir. Bir diğeri ise ortaya çıkan sosyal ve sınıfsal farklılıkları yumuşatma ve etkisiz hale getirmektir(Öztürk,2003:110).

1.3.3. Kültürel Boyut

Kültür bir toplumun bireyi olarak kişilerin kazandığı bilgidir. Buna ilave olarak inanç, hukuk, gelenek, ahlaki değerler, sanatsal faaliyet, diğer yetenek ve alışkanlıkları da içermektedir. Bu yapısı itibariyle kültür öğrenilen, saklanan ve eğitimle yeni kuşaklara iletilen her şeyi içermektedir. Toplumun oluşturduğu, değer yüklediği, paylaştığı tüm maddi ve manevi unsurların toplamı olup, toplumların geçmişleri ile gelecekleri arasındaki önemli bir köprü görevi üstlenmiştir. Bu açıdan kültür hem siyasal düşünce ve davranışlara hem de siyasal kurumlara bazı kısıtlar içinde etki etmekte ve oluşumlarına katkıda bulunmaktadır(Kışlalı,2008:112).

Günümüzde küreselleşme kültür alanında da etkisini göstermekte, kültürel küreselleşme süreci yaşanmakta ve kültürel küreselleşme dünya genelindeki kültürel etkileşimin artmasını, yayılmasını ifade etmektedir(Erözden,1997:128). Küreselleşme sürecinin kültürel boyutu, dünya genelinde iletişimdeki büyük gelişmelerin neticesi olup küresel kültür, dünya genelinde belirli biçimlerde benzerlik göstermektedir. Buna ilave olarak modern kitle iletişim araçlarıyla ulusal sınırları aşarak yayılma süreci hızlanmaktadır.

Küreselleşme kişilerin üzerinde radikal etkiler yapmakta ve bu süreç dünya genelinde politikayı, kültürü ve iletişimi birbirine bağlı kılmaktadır. Küresel kitle kültürünün yeni hali Amerikan etkisiyle biçimlenen TV ve filmlerle oluşturulmuş ve Amerikan kültürü dünya gençleri arasında oldukça önemli yer bulmuştur(brzezinski,2006:27). Aynı tip yerlerde yemek yenmesi, aynı marka telefonların kullanımı, bilgisayarlar, aynı tarz giyinme, aynı filmleri izleme, sanatçıları dinleme, aynı formatta programlar hazırlama egemen kültürün etkisi alanında diğer insanlar için de vazgeçilmez seçeneklerdir. Falk'a göre küreselleşme ve kültür arasındaki bağ, soğuk savaş sonunda dünya düzenini yeniden şekillendirme sürecidir. Bunun neticesinde popüler kültürün küreselleşmesi güçlü ve yeniden yapılanmış şekilde ortaya çıkar(Falk,2001:31). Küreselleşme denilen bu değişim sürecinde sosyo-kültürel aşamada bir değişim de yaşanmıştır. Küresel boyutta etki gösteren tüketici kültürü yenedünya düzeninin önemli unsuru olmuş ve ulus ötesi işletmeler ürünlerini bütün dünya üzerinde aynı reklâm kampanyalarıyla satma gücüne ulaşmıştır. Televizyonun oluşturduğu imajlar ve uydu iletişimi neticesinde algılayış biçimleri, zevklerin, beğenilerin, isteklerin ve perspektiflerin benzerliğiyle beraber bütün dünyanın en ücra bölümlerine aktarılarak, tüm dünyada benzer bir tüketim kültürü oluşturmaktadır(Yüksel,124). Bu açıdan küreselleşme olgusu, batı tipi tüketim kültürünün yaygınlaşması olup, bu tarz bir kültürün yaygınlaşması dünya genelinde piyasa ekonomisinin ve çok uluslu işletmelerin küresel stratejilerinin artmasıyla bağlantılıdır. Tüketici kapitalizmi, batının ürün ve servislerini üçüncü dünyanın bireylerine kitlesel reklamlar ve belirli bir imajda sunmaktadır(Barber,2003:57). Robertson, kültürün benzeşmesi

aşamasını küreselleşmenin önemli bir özelliği olduğunu öne sürmektedir. Buna göre süreci, evrenselin yerelleşmesi ve yerelliklerin evrenselleşmesi olarak tanımlamaktadır(Robertson,59).

Elkins ise, küresel iletişimdeki gelişmelerin kültürel benzerliğin daha fazla olmasına sebep verdiğini ve iletişim teknolojilerinin yaygınlaşmasıyla birlikte, kişilere bilgi kaynaklarını ve alacakları etkileri tespit etme şansı verilmektedir. Bu sayede insanların benzer etnik, kültür, dilsel değerlerini farklı kaynaklardan elde ettikleri bilgilerle geliştirdikleri, bunun da benzeşme yerine ayrışma olduğunu ifade etmektedir(Elkins,1997:141).

Barber ise ayrışma konusunda Mcworld, (fast-food, müzik ve bilgisayar kültürünün yaygınlaşması) ve Cihad (kültürel köktendincilik ve tribalizm-kabile kültürü-) ayrımı yapmakta ve hem benzeşme hem de farklılaşma tezinin dışında üçüncü bir tez de hybridization (melezleşme) ya da syncretism (farklılıklarda birleşme) tezini öne sürmektedir. Buna göre, küreselleşme, sınır-ötesi karşılıklı alışverişlerden kazanılan farklı kültürel özellikleri harmanlayarak yaygınlaştırmaktadır(Barber,33).

Küreselleşme süreci hem uzak yerlerdeki hem de yerel düzeydeki iletişimi bir anda geliştirmiştir. Bu süreç kültürü şekillendirici bir güç olarak fiziksel coğrafya ve mesafe ilişkisini azaltmıştır. Küreselleşme süreci eş zamanlı olarak bir kültürel mekân oluşturarak, beraberinde yerel tepkilere neden olmuştur. Fakat bu tepkilerde değinilen yerelliğin, küresel akımlardan beslenen ve ulusal kültürle ilişkisi oldukça karmaşık yapıdadır(Keyder,2015:1). Küreselleşme sürecinde yerel çeşitliliğin sayıca fazlalaşması ve yerel farklılaşmanın artışını gözlemlemek mümkündür. Uygarıkların, bölgelerin, ulus-devletlerin kapsamındaki halkların, devlet sınırlarını aşan kamunun ve yerli halkların kendi geçmişlerini, kimliklerini ve geleneklerini yeniden tesis etme ya da yeniden kazanmaya teşvik edildiği veya itildiği küresel bir eğilim söz konusudur(Günsoy,2006:49).

Dünya genelinde uluslararası ilişkilerin artmasıyla küreselleşmenin dinamikleri gelişmektedir. Bunun yanında ulusal ya da yerel kültürler, yabancı kültürlerle etkileşim aşamasında tekrar biçimlenmekte, melez kültürler türemektedir. Yerel kültür kavramıysa, sadece köken olarak yerelliği karşılamakta, dünya ve toplumsal koşullar değişmektedir. Bu süreçte kültürü sabit tutmak mümkün olmayıp, yerel bağlantılarını koparmaksızın, kültürler arası etkileşim süreci zorunludur. Her ulusal-yerel kültürün bünyesinde küresel yabancı kültür yer almaktadır. Küresel kültür akışı bazen yerel kimliklerin yeniden biçimlendiği bir süreç olarak nitelendirilmektedir(Uluç,2002:90). Kültürel küreselleşmenin etkileri ve neticeleri, bu sürecin etkisine giren yerel kültürün kendine has koşullarına göre farklılık göstermekte ve bu açıdan bakıldığında ya yerel kültürü bütünüyle reddedip küresel kültüre bağlanma veya kendi kültürünün içine kapanıp dış dünya ile ilişkiyi kesme şeklinde tercihler gelişmektedir. Bu iki seçeneğin dışında üçüncü bir alternatif küreselleşme ve yerelleşme arasında dengeyi sağlayarak bireylerin kendi kültürel değerlerini yitirmeden, küresel kültürel değerlerle de entegrasyonu olanaklı gözükmektedir(Özer,2006:240). Küreselleşme ve yerelleşmenin karşılıklı ilişkisi yerel kimliklere ve kültürlere olan ehemmiyetin artmasını ve yerel düzeyde yeni istekleri gündeme getirmektedir. Bu isteklerin bildirileceği, uygulanacağı, meydana geleceği ya da değiştirileceği yönetim düzeyi ise yerel yönetimlerdir.

1.3.4. İdeolojik Boyut

İdeoloji kelimesi toplumsal bir bilinç türü şeklinde zorunlu bir yapıdır. Bu kelime doğru ya da yanlış olması ile ilgili değil, bunun tam tersi olarak meseleye epistemoloji düzleminde yaklaşmaktadır. Bu yaklaşıma göre ideoloji bir yanlış bilme sorunu ya da yanlış bilinçtir(Oskay,1980:197). Bir başka yaklaşıma göre ise yaygın bir şekilde paylaşılan düşünceler, inançlar, yol gösterici değerler, norm ve belli gruplar tarafından kabul edilen düşüncelerden oluşan bir sistemdir. İdealler sadece dünyanın var olan durumuyla değil, nasıl olması gerektiğiyle ilişkili bir perspektif sunmakta ve ideolojik boyut içerisinde küreselleşmenin iyi mi kötü mü olduğu konusu tartışılmaktadır.

Neo-liberalizmin bir düşüncesi olarak ele alındığında küreselleşme, daha az devlet daha çok piyasanın hakimiyetinde bir süreç olup, daha verimli bir üretim, devlet yapılarında finansal disiplin, daha geniş bir çerçevede ucuz ürün ve hizmetlerin, işsizlik ve refah hususuna daha küresel çözümler gibi avantajlar sağladığı için desteklenmektedir(Zengingönül,2004:30).

Neo-liberal bakış açısından küreselleşme, modern dünyanın geldiği “yeni bir durum” olduğundan, küreselleşen dünyanın gündeme getirdiği yeni istekler, problemler ve şartlara ulusal düzeyde yaklaşmak gerekirken ve bu yeni durumun belirleyici unsuru serbest pazar temelinde hareket etmekte olan küresel sermayedir(Keyman,2015:6).

Küreselleşme ve neo liberalizmin aynı terimler olduğu iddia edilmekte ve her ikisi de aynı zaman diliminde ortaya çıkan önemli etkilerini bazı ortak değerler üzerine kurmuşlardır. Örneğin, küreselleşmeyi ve neo liberal doktrini doğuran faktörlerin tetiklediği ve küreselleşmenin de hızlı bir şekilde artmasına olanak verdiği yeni yönetim anlayışı bu sürecin önemli bir gelişmesi olup, böylece öncelikle özel sektörde yönetim

metotları ve stratejileri öne çıkmıştır. Buna ilave olarak köklü yeniliklere gidilmiştir. Bunun ardından özel sektörde başarıyla uygulanan bu ilkeler kamu yönetiminde de uygulanmaya başlamıştır(Demirkaya,2006:139).

Batılı kapitalist demokrasinin ideolojik altyapısı, Amerika ve Batı Avrupa liberal sistemlerinin küreselleşmesinin nedeni olarak hareket etmiş ve bilginin, medya, basın, bilgisayar ve uydu iletişim sistemleri tarafından tüm dünyaya propagandayı da içerecek şekilde yayılmasını sağlamıştır. Bunun neticesinde diğer ülkelerin taklit edeceği ideal bir politik sistem imajı sunmakta ve özgürlük, bireycilik, serbest girişim ve çoğulcu demokrasi gibi anahtar kavramlar küreselleşmenin ideolojik gücünü göstermektedir(Farazmand,1999:512).

Küreselleşme hakkındaki bazı araştırmacılara göre bu terim “egemen sınıf ideolojisi” olup, bu düşünceye göre küreselleşme, sermaye egemenliğinin dünya genelinde kurulmasını ve güçlendirilmesini hedeflemektedir. Küreselleşme ideolojisi, ulusal ekonomilerin ve ulusal ekonomik yönetim stratejilerinin yetersiz fonksiyonunu, küresel bir ekonominin geliştiğini ve ulus devletlerin bu gelişmelere adapte olmasını ileri sürmekte ve serbest piyasa ekonomisinin bütün dünyaya yayılması üzerine temellenmektedir. Bu açıdan küreselleşme politikalarının aslında güçlü ulus devletlerin yararına işlediği ileri sürülmekte ve küreselleşmeyi bir ideoloji olarak görmenin ötesinde günümüzdeki bir başka yaklaşım ideolojilerin moda dışı kaldığı yaklaşımdır. Buna göre sınıf çıkarları anlayışının önemini yitirmekte, hem akademik hem de entelektüel evrene egemen olmuş gözükken bu yaklaşım çerçevesinde yalnızca tarihin değil siyasetin de sonuna gelindiği belirtilmekte ve demokrasinin yeni bir tanımının yapılmasını gerektirmektedir(Gencay,1998:1).

Küreselleşmenin beş önemli ideolojik iddiası olup bunları aşağıdaki gibi sıralamak mümkündür(Steger,131):

-Küreselleşme sürecinde küresel piyasaların liberalleştirilmesi ve entegrasyonu söz konusu olup, bunun olabilmesi için piyasaların serbestleşmesi gerekmekte ve bu serbestleşme için devletin rolünün sınırlı olması gerekmektedir. Buna göre neo-liberal idealleştirilmeciler çelişkili bir şekilde devletlerin çok etkin bir rol sahibi olmasını öne sürmektedir.

-Küreselleşme kaçınılmaz ve geri döndürülemez olduğundan, hem kamuoyu söylemini depolitize etmekte hem de genel halkın küreselleşmenin getirdiği yükü paylaşmak konusunda ikna edici olmaktadır. Ayrıca bu kaçınılmazlık piyasaların siyasi denetimden sıyrılmasına da katkı sağlamaktadır.

-Küreselleşme sürecini kimse yönlendirmemekte ve bu düşünceye göre piyasanın doğal kuralları tarihin neo-liberal gidişini önceden görmektedir. Küreselleşme yanlıları üstün bir gücün değiştirilemez emirlerine uymakta ve küreselleşmeyi yönlendirenler insanlar değil piyasalar ve teknoloji olmaktadır. Buna göre lideri olmayan bir küreselleşme süreci günümüzde mümkün olmayıp, kavramın bu yapısı tıpkı tarihsel zorunluluk ifadesi gibi konuyla ilişkili olarak var olan eleştirileri depolitize etmeye ve böylece küreselleşmenin karşısındaki hareketleri eylemsizleştirmeye yöneliktir.

-Küreselleşme herkese yarar sağlar iddiasına bakıldığında, gerçekte durumun böyle olmadığı görülmektedir. Hem ülkeler arasındaki gelir eşitsizlikleri, hem de günümüzde zengin devletlerde bile vatandaşlar arasındaki gelir dağılımı adaletsizliği hızla artmakta, ancak küreselleşme dünyada demokrasinin yayılmasına katkı sunmaktadır.

-Neo-liberal düşünceye göre günümüzde serbest piyasa ile demokrasi eş anlamlı kavramlardır.(Steger,150)

1.3.5. İletişim ve Teknoloji Boyutu

Küreselleşme ve bu süreçte görülen bilgi ve iletişim teknolojilerindeki ilerlemeleri birbirinden ayrı düşünmek neredeyse imkânsızdır. Küreselleşme yaşanan teknolojik gelişmelerin hem netice hem de sebebi olarak ifade edilmektedir. Haberleşme teknolojilerindeki hızlı ilerlemeler zaman ve mekânın yok olmasını ve dünyanın küçülmesini sağlamakta olsa da, bu teknolojik gelişmeler insan topluluklarını kültürel, siyasal, sosyal ve ekonomik açıdan istenilen yapay bir sanallığa sokmaktadır. Bilgi, üretim aşamasının hem ham maddesi hem de ürünü olup, teknoloji alanındaki bu gelişmeler, ulusal ve uluslararası etkileşimi de kaçınılmaz olarak etkilemektedir(Caşın,2007:63). Bu etkileşim kişiler arasında da bir yoğunluğu ortaya çıkarmakta ve dünyanın siyaset, ekonomi ve birçok alandaki ilişkiler ağını geliştirmekte, kültür ve kimlik alanında da yegâne temsil zemini haline gelmiştir.

Yeni teknolojilerin verdiği imkânlarla birlikte insanlar, mevcut ilişkilerini sorgulayabilmektedir. Buna ilave olarak farklı olanları gündeme getirebilmekte ve bu süreçte sanayi çağının hâkim ilişkileri ve kurumları sarsıntı geçirmektedir. Üretilen teknolojiler, kişilerin kişisel tercihlerine uygun mal üretimine imkân vermektedir. Standart ve kitlesel üretimden ziyade farklı üretimler gündeme gelmekte ve standart üretimden esnek üretime geçilmektedir. Bunun neticesinde geçmişte kullanılan teknolojiler, bireylerin farklı isteklerini karşılamada güçlük yaşarken, yeni teknolojiler ile bu durum mümkün hale getirmiştir(Dursun,1998:67). Post-

Fordizm olarak da tanımlanan üretimin küreselleşmesi aşamasında dönüm noktası olan yeni üretim biçimleriyle beraber daralan pazarlara ve şiddetlenen rekabete ayak uydurulmuş, küçük ve istikrarsız pazarlarda değişken özellikli isteklere cevap verilebilmiş, üretim normlarında, tüketici taleplerinde kurumsal formlarda (devlet, para-kredi, dış ticaret) önemli değişimler yaşanmıştır(Eser,1995:20).

İnsan ilişkilerinin yer aldığı standartları kökten değiştiren, yerel, ulusal ve uluslararası toplumların aralarındaki ilişkileri sağlayan olgunun teknolojik gelişmeler olduğu görülmekte olup, bunun sonucunda ulus devletin küresel ilişkilere hâkim olduğu sanayileşme süreci gelişmektedir. Buna ilave olarak uluslararası politika döneminden, ulus devletin küresel ilişkileri uluslararası kurumlar, işletmeler ve toplumsal hareketlerle paylaşmak zorunda olduğu sanayi-ötesi veya uluslararası politika-ötesi bir döneme geçilmektedir(Newman:2001:82).

1.4. Küreselleşme Kavramına Yönelik Farklı Eğilimler

Küreselleşme kavramı çok boyutlu bir kavramdır. Bu nedenle birçok farklı fikri de içerisinde barındırmakta olup, insanların neredeyse hayatlarının tamamını etkilemesi sebebi ile destekleyen ve karşı olan görüşler ortaya çıkmıştır. Ayrıca iki görüş arasında karar veremeyen dönüşümcüler de olup, bu durum kategorize edildiğinde savunular (küreselciler), küreselleşme karşıtları (Karşıtlar) ve dönüşümcüler olarak üç kısma ayrılabilir.

1.4.1. Küreselleşmeyi Savunular (Küreselciler-Aşırı Küreselleşmeciler-Radikaller)

Küreselcilerin savundukları savda, küreselleşme bir gerçeklik ve olgu olup, küreselciler toplumsal ilişkilerin coğrafyasında çok önemli değişimlerin yaşandığını ve küresel ölçekte günümüzde bu değişim sürecinin etkin bir biçimde sürdüğünü iddia etmektedir(Schirato,2003:7).

Küreselcilere göre ulus devlet küreselleşme olgusuyla birlikte önemini kaybetmekte, piyasa mekanizmasının hükümetten daha rasyonel çalışması sebebi ile küresel piyasa, politikaların yerini almaktadır. Politikalar, ulusal ölçekte etkili olsalar dahi, küresel ekonominin ve hareketlerinin etkilenmesi kadar büyük güce sahip değildir(Bozkurt,19).

Aşırı küreselleşmeci yaklaşıma göre, küresel ekonominin gelişmesi, radikal yenedünya düzeninin bir neticesi olup, küresel düzeyde kültürel karışım, küresel yayılma ve küresel yönetim kurumlarının ortaya çıkması, köklü bir biçimde yenedünya düzeninin kanıtlarıdır. Bu durum ulus devletin ölümü olup, küresel ve bölgesel yönetimler yenedünya düzeninde daha çok rol istemektedir. Devletlerin özerkliği ve egemenliği ise giderek daha fazla aşınmakta ve küresel iletişim olanaklarının artmasıyla birlikte ülkeler arasında, uluslararası işbirliği kolaylaşmaktadır. Bunun neticesinde farklı ülke halklarında ortak çıkarlar konusunda daha çok bilinç oluşmaktadır. Bu nedenle küresel uygarlığın doğuşu için ortak bir zemin gelişmektedir. Bu görüşün başlangıç noktası, küresel medyanın ortaya çıkması ve küresel hareketliliğin başlaması olup, bu görüşü savunulara göre küresel trendler küçük bir orta sınıf egemenlerine yarar sağlamaktadır. Pek çok birey için küreselleşme, dünyayı yalnızca mega gecekondulaşmaların geliştiği mega şehirlerle bezeyen bir gezegen haline getirerek, milyonlarca insanı sürekli olarak yetersiz yaşam standartlarına maruz bırakmaktadır(Zengingönül,16).

Giddens, küreselleşme sürecine ilişkin tartışmalarda radikallerin yanında yer almıştır. Buna göre günümüzün yeni küresel elektronik ekonomisinde, fon yöneticilerinin, bankaların, büyük işletmelerin ve bunların yanında milyonlarca bireysel yatırımcının büyük çapta sermayeyi bir tuş ile dünyanın bir ucundan diğer ucuna transfer ettiğini, bu tür hareketlerle sağlam görünen ekonomilerin yapısının kırılanaştığını ifade etmektedir(Giddens,22).

Bu görüşü savunuların fikirlerini aşağıdaki gibi sıralamak mümkündür(Ghai,1995:23):

1- Toplumlardaki eşitsizliğin sebebi yapısal değil bireysel olup, bireyin işsizlik durumundan ekonomik aşamalardan ziyade değişime uyum sağlamayan kişiler sorumludur.

2- Küreselleşen dünyaya uyum sağlayamayan kişilerin gerçekte hak etmedikleri “sosyal refah hakları” savunulduğu sürece gerçek ekonomik girişimcilik engellenmekte ve bu durum adaletin sorunlu bir şekilde sürüp gitmesine de neden olmaktadır.

3- Devlet, toplumsal ve ekonomik hayatı düzenleme görevini kısmen en aza indirip, büyük çapta bireysel fırsat eşitliğine bağlı şekilde değerlendirirse o derecede demokratikleşebilir. Bu sayede devlet daha az müdahale gerektiren niteliklere sahip olur. Daha çok bireyci ve özgürlük anlayışıyla kişilere daha fazla fayda sağlanması mümkündür.

4- İnsanlığın temel değerlerinin olduğu görülmektedir. Bu süreçte insan ve eserleri, yani kültür ve uygarlık tekrar nitelendirilmiştir.

5- Dünyada gelişen olaylar insanların çabası olup, uzay çalışmaları da ayrıca insanlığın eseridir.

6- Her devlette yalnızca seçkin konunun eğitim olmasının uygun düşmeyeceği, kalkınma için tüm bireylerin öğrenerek küresel olarak eğitilmiş nüfusa gereksinim vardır. Bunun neticesinde öğrenme ve eğitim alma hakkı temel haklar kapsamında değerlendirilmektedir.

7- Sağlık alanında birçok hastalık konusunda devletlerin işbirliği yapması sağlanmıştır. Bu kapsamda hastalıklar azaltılmış ve yok edilmiştir. Yine bebek ve çocuk ölümleri azalmış, insanların yaşam süreleri uzamış, sağlıklı yaşam imkânları artmıştır.

8- Tedavi ve ilaç sanayindeki iş birliğiyle devletlerarasında yoğun iletişimin sonucunda tedavi ve ilaçlar konusunda bilgi daha fazla paylaşılmıştır.

9- İş gücünün serbest dolaşımı gerçekleştirilmiştir. Bu sayede üretim ve tüketim alanında rekabet artmış, dünya genelindeki bireyler birbirinin üretiminden yararlanmaya başlamıştır.

10- Ortak eğitim programları sayesinde ülke vatandaşları arasında idrak ve sezgi derecesi artmıştır.

1.4.2. Küreselleşme Karşıtları (Şüpheciler)

Küreselleşmeyi savunanların karşısındaki şüpheler yaşanan olaylara kuşkuyla yaklaşmakta olup, refah devletini ortadan kaldıracak minimal devleti amaçlayan kesimlerin oldukça sık kullandığı bir terim olarak küreselleşme tanımlanmaktadır.

Şüpheler, küreselleşme sürecini kapitalizm düşüncesi ve işleyişiyle açıklamakta olup, bu yaklaşımda küreselleşmenin, en az 500 yıl önce keşif amaçlı yapılan gezilerle görüldüğü ve devamında gelen sömürgeci gücün desteğiyle o zamandan günümüze gelen kapitalizme dayanan ekonomik bir sistem kurduğu ileri sürülmekte ve küreselleşmenin kapitalizmin gelişmesi, yayılması ve derinleşmesi olduğu ileri sürülmektedir(Koray,2015:3).

Şüpheler, küreselleşmeye Kuzey ülkeleri olarak nitelendirilen ABD, Batı Avrupa ve Japonya'nın hâkim olan ekonomik ve politik çıkarlarına vurgu yapmakta olup, bunların dışında hiçbir gücün dünya gündemini tayin etmede etkisinin olmadığını öne sürmektedir. Şüphelilere göre ulusal kimliklerin azalmasında ve egemenliğin olumsuz olarak etkilenmesinde küreselleşmenin orantısız neticelerinin etkili olduğu ileri sürülmektedir. Şüphelilere göre, küreselleşme, ABD merkezli dayatılan yenedünya düzeninin bir parçası ve maskesi olup, uluslararası sermayenin egemen şirketler düzenini gerçekleştirmek doğrultusunda aradığı bir düzenin dayatmasıdır. Küreselleşme özellikle gelişmekte olan devletlere dayatılan ekonomik bir kuşatmadır(Erdoğan,2004:26).

Şüphelilerin en fazla önem verdiği hususlardan birisi de, dünya ticaretinin genelini OECD ülkeleri arasında yapıldığını, az gelişmiş ülkelerin ise bu ekonomik uyumda yer almadıklarını öne sürerek, "küreselleşme" yerine "uluslararasılaşma" kavramını kullanmaktadır(Zengingönül:17).

Küreselleşme olgusuna negatif bakanlar özellikle kültürün küreselleşmesine eleştirel açıdan yaklaşmakta olup bu görüşe göre, küresel iletişimde iletişim teknolojilerinin kullanılması ve sahipliğindeki artış, aynı zamanda küresel eşitsizliğin dramatik bir biçimde artmasına da sebep olmaktadır. Küresel iletişim ve kültür akışlarının artması küresel dengesizlikleri azaltmamakta olup, küresel medya ve kültür kurumlarının sahipliğindeki ürünlerin yayılmasıyla ulus devlet yapısı yıkılmaya çalışılmaktadır. Küresel medya bir grup şirketin egemenliğinde olup bu şirketler küresel emperyalizmin yaygınlaşmasına liderlik etmektedir(Mackay,2000:56).

1.4.3. Dönüşümcüler

Küreselleşme yanlılarının ve karşıtlarının yanında, küreselleşmeyi modernizm radikalleşmesi biçiminde nitelendiren "üçüncü yol" savunucuları olarak da bilinen "dönüşümcüler" yer almaktadır. Dönüşümcülere göre küreselleşme; modern toplumların ve dünya düzenini yeniden biçimlendiren sosyal, siyasal ve ekonomik farklılıkların ardındaki ana siyasal güçtür(Giddens,2006:203).

Dönüşümcüler ulus devletin yöneticilerini ve güçlerini yeniden yapılandırdığını kabul etmektedir. Öte yandan küreselleşmecilerin egemen ulus devletin sonunun geldiği savlarını hem de küreselleştirme karşıtı şüphelilerin hiçbir şey değişmedi iddialarını geçersiz kılmaktadır(Bozkurt,2000:19).

Dönüşümcüler için küreselleşme, sonuçlarının tahmin edilmesi zor olan karmaşık bir tarihi süreç olup, içinde bazı kişilerin, toplumların, devletlerin ya da bölgelerin güç ve zenginlik sistemine girdiği, bazılarının da dışında kaldığı yeni tür küresel sınıfsal yapıları meydana getirmektedir. Küreselleşme kavramının çok boyutlu olması ve ekonomik, ideolojik, siyasal, kültürel vb. yönlerden tanımlanmaya çalışması bu kavramın oldukça geniş kapsamlı olduğunu göstermektedir. Bu konuda çalışan birçok yazardan Giddens, Robertson ve Waters'ın kavram incelemeleri ile bir analiz yapılırsa;

Giddens, küreselleşmeyi modernliğin sonucu olarak görmektedir. Uzak yerleşim yerlerinin birbiri ile ilişkilendirildiği yerel oluşumların kilometrelerce ötedeki olaylarla biçimlendirildiği dünya çapındaki toplumsal ilişkilerin yoğunlaşması olarak tanımlamaktadır. Günümüzde yaşanan küreselleşme süreci dünyada etkili olan sosyal ilişkilerin yoğunlaşması ile bağlantılı olarak değerlendirilmektedir. Yerel oluşumlar tüm dünyada gerçekleşen olaylarla şekillenmektedir. Aynı zamanda yerel olaylar kendilerini şekillendiren küresel süreçlerden farklı yönlerde de gelişebilirler. Yerel dönüşüm küreselleşmenin bir parçasıdır. Bu durum ise zaman-mekân içindeki bağlantılar ile ilgilidir. Geleneksel toplumlarda zaman hesabı yer ile ilişkisine paralel olarak değerlendirilmekteydi. Zaman algısındaki değişim mekanik saatin keşfi ile belirginleşmiştir. Giddens'a göre zamanın içi boş olarak tasavvur edilmesi gelenek ile kurulan ilişkileri farklılaştırmıştır. Ayrıca bu tasavvur mekânı da etkilemiştir. Modernite kavramında zaman ve mekânın uzak ilişkilerin sosyal örgütler aracılığı ile kurulduğu belirtilir. Modern örgütler yerel ve küresel geleneksel toplumlarda birbirinden ayrı düşünülemez şekilde birbirine bağlar. Giddens için küreselleşme mekanizmalarının önemi yerlerin küresel süreçlerle etkileşimleriyle bağlantılıdır(Giddens:15).

Robertson'ın oluşturduğu sosyolojik modelde; toplumlar-bireyler küreselleşmenin farklı yaşam alanları arasındaki etkileşim süreci olduğunu belirtmektedir. Kültür kavramı; Robertson için bütünleştirici bir unsur olarak değerlendirilmemekte kültürel kopukluklar ve farklılıkların belirtilmesi gerekliliğini vurgulamaktadır. Küreselleşme farklı kültürlerin birbirlerine göre konumlarını dikkate alan bir süreç olması sebebi ile bir kültürel bütünleşme umulmamakta, farklılıkların göreceli konumları belirtilmektedir. Robertson'a göre küreselleşme süreci farklı yaşam biçimlerini içine almaktadır. Bu yüzden küreselleşmeyi modernliğin sonucu olarak gören Giddens'a katılmamaktadır. Robertson çalışmaları incelendiğinde günümüzdeki küreselleşme süreçlerini anlamlandırırken küre-yerelleşme kavramı üzerinde yoğunlaştığı görülmektedir. Süreçlerin analizinin yorumlayıcı bir çerçevede yapılması gerektiğini belirtmektedir. Bu bağlamda küreselleşme yerine süreçlerin önemini, küreselleşmenin heterojen yönünü vurgulayan küre-yerelleşme kavramını önermektedir. Robertson'a göre Giddens, yerelliklerin birbirleri ile ilişkisini basit bir etki tepki olarak değerlendirmektedir. Fakat yerellikler arasındaki ilişki zaman-mekân ayrımı içerisinde yeniden kurgulanmalıdır. Robertson, yerel olanı küresele karşı direnen bir kavram olarak değerlendirmeyi doğru bulmamaktadır. Ona göre yerelleşme, küreselleşmenin bir yüzüdür. Uluslararası iletişim alanında küresel ve yerelin etkileşimi yoğunlaşmaktadır bu aşamada çeşitli kültürlerin birbirleri ile karşılaştıkları alanın medya olduğunu belirtir(Robertson:34).

Waters'a göre; küreselleşme semboller düzeyinde gerçekleşecek bir olgudur. Sanal bir mekânın varlığı söz konusudur. Waters, ulaşılacak olanın kültürel küreselleşme olduğunu belirtir. Küreselleşme; ekonomik, siyasal ve kültürel olmak üzere hayatın her alanında etkilidir. Küreselleşme sürecinde önemli olan bu üç unsurun mekânla kurdukları ilişkidir. Buna göre maddi etkileşimler sosyal ilişkileri yerelliklere bağlama eğilimindedir. Waters, ekonomik, siyasal ve kültürel alanların mekânla etkileşimini belirtirken küreselleşme ile ilgili varsayımını oluşturur. Bu bağlamda maddi etkileşimler yerelleştirmekte, siyasi etkileşimler uluslararasılaştırmakta, sembolik etkileşimler ise küreselleştirmektedir. Bilişim teknolojisindeki gelişmeler; yerlerin farklılığı ve sermaye akımlarının yerlerin özelliklerine karşı duyarlı hale getirmiştir. Bunun sonucunda üretim yerel koşullara bağlı olurken tüketim küresel olarak gerçekleşmektedir. Waters'a göre küreselleşme sosyal, ekonomik ve kültürel düzenlemeler içinde mekânın etkisinin giderek azaldığı ve bireylerin bunun farkına varma düzeylerinin arttığı süreçtir(Waters:3).

2. KÜRESEL KENT KAVRAMI VE KÜRESEL KENTİN ÖZELLİKLERİ

1980'li yıllardan sonra kentlerde yaşanan mekânsal değişim ve toplumsal dönüşümleri sadece içsel dinamiklerle açıklamak yetersiz kaldığından, kentler ve küresel güçler arasındaki bağlantıyı açıklamak için "dünya kenti" veya "küresel kent" kavramları kullanılmaktadır. Küreselleşme süreci ile kentler, küresel pazarların, yeni gelişmiş bilgi sanayilerinin ve denetim işlevlerinin yoğunlaştığı stratejik mekânlar haline gelmiş olup Sassen, küresel ekonomik ilişkilerin küresel kentleri oluşturduğunu belirtmektedir(Sassen,1996:26). Daha önceki dönemlerde kentler, devletlerin genellikle ulusal ve gerekli hallerde de uluslararası ticaret ve yönetim merkezleri olarak bilinirken, günümüzde belirli kentler dünya ekonomisinde stratejik olarak önemli konumlar elde etmiştir. Friedmann'a göre kentlerde yaşanan yapısal değişiklikler, kentlerin dünya ekonomisine eklenme biçimine ve bu süreçte yer alan işlevler ile işgücünün mekândaki farklılaşmasına göre belirlenmektedir(Friedman1986:28).

Küresel sistemde kentler diğer kentlerin durumuna göre kendi içinde kademelenmekte olup, küresel kent ya da dünya kenti kavramları, bu sıralamada üstlerde yer bulan kentler için kullanılmaktadır. Bu sıralamada New York, Los Angeles, Londra, Tokyo, Hong Kong, Singapur gibi kentler, dünya finans piyasalarında ilgi

odağı olarak, ulus aşırı şirketlere reklam, danışmanlık ve hukuk gibi küresel hizmetlerin sunulduğu, ya da bunları ucuz emek sunumu ile destekleyen üretim sektörünün yoğunlaştığı alanlar olarak ortaya çıkmaktadır(Çınar:78).

Küresel kentler bir anlamda yeni tür üretim merkezleri olarak, yüksek düzeyde uzmanlık isteyen hizmetlerin üretimi için gerekli olan pazarlar olmasının yanında, sınır ötesi bilgi, teknoloji, meta ve para akışları için önemli merkezler haline gelen bu kentler, finansal girişim, uluslararası muhasebe ve hukuk gibi alanlarda yabancı uzman ve yöneticilerin yeni yaşam ve çalışma mekânlarıdır.

Friedmann dünya kentleri ile ilgili olarak yaptığı sınıflandırmada(Sassen:189):

-Küresel sermayeyi çekebilecek altyapısı bulunan kentler zaman içinde dünya kentleri arasında yerlerini alacaktır.

-Bu kentler, uluslararası sermayenin yoğunlaştığı ve kümelenildiği kentler olup, gelişmesinde ağırlıklı olarak; uluslararası şirketlerin yönetim merkezleri, uluslararası finans kuruluşları, küresel ulaşım ve iletişim, reklamcılık, muhasebe ve sigorta büroları yer almaktadır. Bu süreçte, kent ekonomisinde sanayisizleştirme ve hizmetler sektörü ön plana çıkartılmıştır.

-Dünya kentlerinde hem iç, hem de dış göç yaşanmaktadır. Bir malın üretimi için yalnızca çok uluslu şirketler değil, farklı ülkelerden insanlar da süreç içinde yer almaktadır. Küresel kentler insanlar bağlamında da uluslararası mekânlardır.

-Dünya kentlerinde, ekonomik dönüşüm ile birlikte artan sınıfsal kutuplaşma mekâna da yansımaktadır. Bir yandan zenginliğin belirli kesimlerde yoğunlaşması diğer yandan da yoksulluğun orta sınıfları da içerecek şekilde yaygınlaşma süreci kendini göstermektedir. Bir başka deyişle, dünya kentleri toplumsal çelişkilerin, eşitsizliklerin, kutuplaşmaların olduğu alanları içlerinde barındırmaktadır.

-Dünya kentleri ülkeler ve toplumlar için ağır sonuçlar doğurur hale gelmiştir. Yaşanan yoğun göç; konut, eğitim, sağlık, ulaşım gibi toplumsal ihtiyaçlarda artışa neden olmaktadır. Ulusal kaynaklar giderek bu ihtiyaçları karşılayamaz hale gelmektedir.

Friedman'ın dünya kenti kavramsal araştırması ile ilgili etkileşimleri düşünürken sosyal değişimin hızı ve biçimi ile ilgili konu üzerinde durmak gerekmektedir. Çünkü günümüzde sosyal değişim hızı, farklılaşma ve parçalanmanın etkisi oldukça yoğun olarak görülmektedir. Kentler farklılaşmakta parçalanmaktadır. Küreselleşme süreci tüm dünyayı etkilerken; bazı yerler ön plana çıkmakta, bazı yerler önemini kaybetmektedir(Giddens:43). İletişim, bilişim teknolojileri, sermayenin hareketliliği mekânları farklılaştırmış, mekânsal sınırlar aşılmıştır. Bu süreçte sadece ulus devlet içerisindeki kentler farklılaşmamış, kentler içindeki yerler de farklılaşmıştır. Bu çerçevede küreselleşme sürecinde farklılaşan yerler olduğu dikkate alındığında dünya kenti kavramı ile kentlerde görülen değişimi anlamlandırmak yeterli olmamaktadır. Friedman bu kavramda durağan bir kent kavramı çizdiğinden, kent mekânı içinde farklılaşan yerleri anlamlandırmak bu kent tipolojisi ile yetersiz kalmaktadır. Kentler sosyal süreçlerin toplayıcıları ve dağıtıcıları olarak değerlendirilmediğinde; kent sosyolojisinde mekânın mı etkileyici, sosyal süreçlerin mi belirleyici olduğu ikilemi doğmaktadır. Kent sosyolojisinin gelişmesi ile birlikte kent teorik olarak analiz nesnesi haline gelmiştir ve temel sorun sosyal süreçleri mekânsal kategorilere uyarlamak olmuştur(Aslanoğlu:152).

Kentlerde dönüşüm süreçleri yeni gelişmelerle birlikte değişmekte olup, finans ve iş çevrelerinin ofis alanları ihtiyaçlara uygun olarak yeniden yapılanmaktadır. Kentsel yenileme ve yeni merkezler oluşturma projeleri ile kentte yeni imaj noktaları meydana gelmekte ve bu yeni projelerin çekiciliğini arttırmak üzere de alt ve üst yapı çalışmalarına ağırlık verilmektedir. Plaza ve çok katlı alışveriş merkezleri ile iç içe kültürel yapılar yapılmakta, bilgi ve iletişim teknolojilerinin ön plana çıkarıldığı bu kentlerde, Silikon Vadisi, Boston Route 128 benzeri teknoloji koridorları ya da teknopark türü ileri teknoloji mekânları da döneme özgün gelişmelerdir(Eraydın:379). Yeni kent görünümleri giderek benzeşmekte ve genellikle gökdelen mimarisi ile yüksek katlı ofis yapıları yer almakta olup, günümüz iletişim olanakları, bir yandan birey ve toplumlarda yer alan farklılıklarının anlaşılmasına ve sergilenmesine yol açmıştır. Diğer yandan da yeni egemen kültür öğelerinin tüm dünyayı çevrelemesine ve yerel tarihi-kültürel özgünlüklerin azalmasına neden olmaktadır. Başka bir bakış açısıyla da çoğu kesim dünya kenti kavramına olumlu bir anlam vererek "meta-amaç" haline getirmektedir. Kent "imajı" oluşturmak, kente "prestij kazandırmak", kentin "reklamını yapmak" ve uluslararası sermayeyi kentlere çekebilmek için bu kavramı kullanmakta olup, ülkemizde de İstanbul, Ankara, İzmir gibi büyük metropollerin yanı sıra daha küçük ölçekli kentlerin yerel yöneticileri de, kentlerinin bir dünya kenti olduğunu ya da bu amacı taşıdıklarını sıkça dile getirmektedir. Ancak az gelişmiş ülkelerin küreselleşen kentlerinde yaşam pek de kolay olmayıp, yeni gelişmelerin kentte yaşayanlara toplumsal pahası ağır olmaktadır. Günümüzde küresel kentler sömürgeleştirme sürecinin yeni mekânları olarak da değerlendirilmektedir(Sassen:191).

Kent yaşamında meydana gelen yeni kutuplaşmalar ile yoksullaşma artmakta ve toplumda "öteki" kavramı olarak tabir edilen bir grup oluşmaktadır. Bu süreçte bir kesim için işsizlik ve yoksulluk artmaktadır.

Öte yandan kentlerde küreselleşme sürecinin getirdiği rantı elinde tutan ve faydalanarak zenginleşen bir kesim oluşmaktadır. Yaşanan küreselleşme süreci ile birlikte hem dünyadaki kentsel mekânlar ve kent yaşantısı giderek benzeşmekte hem de dünya kentleri arasındaki yarışta yerel kimliklerin önemi daha da artmaktadır. Bu durum doğal ve tarihi-kültürel değerlerin korunması gerekliliğinin dünya kentleri için de önemli olduğunu göstermektedir. Ulus devletlerin güçlü olduğu, doğal ve yapay çevre değerlerinin küresel niteliğinin günümüzde ki kadar öne çıkmadığı dönemlerde, kaynak tahribatının önlenmesi konusuna daha çok ulusal sorumluluk gözüyle bakılmaktaydı. Fakat günümüzde küresel mal ve insanlığın ortak mirası kavramları ile uluslararası ya da küresel sorumluluk dünya gündemindedir.

Dünya kenti kavramı; gelişmiş ve az gelişmiş ülkeler açısından farklı anlamlar taşımaktadır. Az gelişmiş ülkelerin kentleri; küresel ölçekte ekonomik, politik ve ideolojik ilişkilerin belirlenip yönetildiği merkezler durumuna gelememiştir. Ancak bu tür ilişkilerin geçişinin sağlandığı yerler olup, bu anlamda da bu kentler denetim ve yönetim odakları değil, kapitalist üretim ve tüketim sisteminin yaygınlaştırılmasında ara noktalar (Çinar:89). Meta, para ve imgelerden oluşan uluslararası trafiğin yoğunlaştığı, kapitalist ilişkilerin alt birim ve mekânlara itilmesini kolaylaştıran bu tür az gelişmiş ülke kentlerine, “dünya kenti” yerine “uluslararası nitelik kazanmış kentler” denilmesinin daha doğru olacağı savunulmaktadır. Bu açıdan bakıldığında belirleyici nokta finansal kapitalin günlük hayat üzerindeki etkisinin farklı katmanlarda gerçekleşmesidir. Günümüzde yaşanan ‘yüzen finans’ ile telekomünikasyon ve bilişim teknolojilerinde ortaya çıkan değişiklikler birleşerek günlük hayata doğrudan etkilemektedir. Bu durum küresel kentlerdeki kaotik yapının oluşturulmasında oldukça önemli bir etkidir. Fainstein ve Harloe ‘Bölünmüş Kentler’ (Divided Cities) adlı çalışmalarında New York ve Londra’da yedi ayrı sosyal sınıfın varlığından söz etmektedir. Bu durum hem parçalanmış kaotik yapıyı hem de zaman ve mekân açısından Harvey’in belirttiği yoğun sıkışmayı vurgulamaktadır. Bu çalışmalarda Friedman’ın dünya kenti kavramlaştırması ile ifade edilemeyecek farklı yerlerin varlığı belirtilmiştir. Bu durum kentin, küreselleşme süreçleri ile etkileşim ve hangi coğrafyada bulunduğu ile belirlenmektedir (Robertson:95). Bu açıdan dünya kenti tipolojisinde küreselleşme sürecinde kentlerde oluşan değişiklikleri anlamlandırırken kentler arası farklılaşma önemli olduğu kadar kentler içindeki yerlerin de birbirinden ayrılarak farklı özellikler gösterdiği göz önünde tutulmalıdır.

2.1. Küresel Kentin Özellikleri

Küresel kentlerin, dünya sistemi ile bütünleşme şekli, ekonomik, sosyal, yapısal, politik yapıyı ve kentleşme süreçlerini etkilemekte olup, küresel kentleri diğer kentlerden ayıran en önemli özellik, dünya ekonomisinin temel karar verme noktaları olmalarıdır. Karar alma ve finans açısından birbirleri ile oldukça sıkı bağlarla bağlı olan bu kentler, üretim ve pazar alanını kontrolü altına alarak dünya çapında bir sistem meydana getirdiği için, küresel kent olan yerler daha çok ekonomik ve politik olarak üstlendikleri rolleri ve bu rollerin ortaya çıkardığı sonuçlarla alakalıdır. Küresel kentler özellikleri bakımından; ekonomik, sosyo-kültürel, mekânsal, yönetsel-politik ve çevresel olarak başlıklandırılabilir.

2.1.1. Ekonomik Özellikler

Dünya ekonomisinde yaşanan deneyimler sıklıkla göstermiştir ki bir ülkenin ekonomik gücü, varlığı açısından oldukça önemlidir. Bu ülkede yer alan kentlerin jeopolitik ve lojistik olarak konumu kentsel merkezin etkinliği için oldukça gereklidir. Bu süreçte ‘kent merkezli ekonomiler’ hem ekonomik sisteme hem de ulusal ve siyasi iktidara kent bazında entegre olmuşlardır. Küresel kentler ile ilgili yapılan son çalışmalar göstermektedir ki; mekânsal organizasyonda çığır açan dönüşüm, şehirlerin dünya sisteminin coğrafi ve ekonomik motorları olarak öncelik kazanması sayesinde sağlanmıştır. Küresel kentler, küresel birikimlerin yoğunlaştığı, bölgesel ve ulusal ekonomilere ev sahipliği yapan yerlerdir. Dolayısıyla ekonomik etkinliklerin arttığı, imalat sanayinin baskın güç olarak ortaya çıktığı alanlar haline gelmişlerdir. Buna ilave olarak malların, hizmetlerin ve ham maddelerin işlenerek diğer kentlere, bölgelere ve ülkelere dağıtımının yapıldığı ve bu ilişkilerin odağında yer alan birimlerdir. Küresel kentler uluslararası pazarlara yönelik faaliyetlerin yer aldığı merkezler olarak uluslararası alanda yapılan tüm ithalat ve ihracatların yönlendirildiği, ticari mal ve hizmetlerin tedarik noktalarıdır. Bu kentler, ticari mal ve hizmetlerin fuarlar ve görsel etkinliklerle tanıtıldığı, teknolojiye dayalı ürünlerin üretim merkezleri ve geniş istihdam olanakları sunan yerler olarak belirtilmektedir (Hammett,1994:401). Bu kentlerde yabancı bankaların, dünya çapında en büyük uluslararası şirketlerinin merkezleri ya da şubeleri yer almaktadır. Sassen’e göre; küresel kentler uluslararası ekonominin karar ve kontrol işlevinin odak noktalarıdır. Çok uluslu şirketlerin merkezleri ve dünya çapında finans hareketleri bu kentlerde bulunmakta olup, en büyük 100 bankadan %47’sinin New York, Londra ve Tokyo’da yer alması durumu açıklar niteliktedir. Bu bankaların toplam sermaye miktarının %60.1’i üç kente (Tokyo

%45.6, New York %8.8, Londra % 5.7) bulunmakta ve dünyanın en büyük çok uluslu şirketlerinin ana kumanda merkezlerinin 59'u New York'ta, 37'si Londra'da ve 34'ü ise Tokyo'da bulunurken, Paris, Chicago, Essen, Osaka, Los Angeles, Houston ve Pittsburgh ilk on sırada yer almaktadır(Sassen,1991:41).

Küresel kentlerin ekonomisinde hizmet sektörü oldukça ön plandadır. Dünya kentlerini tanımlayan en önemli özellik, bu kentlerdeki imalat sanayiinin hızla yeniden yapılanmasıdır. Buralarda büyük ölçüde işsizlik sorunu yaşanmakta, yüksek teknoloji nedeni ile hizmet sektörlerinde daha az sayıda uzmanlık isteyen sektörler meydana gelmektedir. Hizmet sektörüne yönelik eğilimler artmış fakat hizmet sektörü ve kentsel hizmetlerin yeniden üretimi için uzman olmayan ve düşük ücretli, çoğunlukla enformel sektörde çalışan bir istihdam biçimi ortaya çıkmıştır. Bu alanlar çoğunlukla; lüks giyim, mobilya, inşaat, ayakkabı üretimi, paketlenme ve elektronik endüstriler olup, küresel kent olma yönünde yoğunlaşan işlevler, kentin sosyal ve mekânsal dinamiklerinin ne yönde gelişeceği hakkında bazı bilgiler vermektedir(Sassen,1991:41). Londra ve New York'ta görüldüğü üzere servis sektörü genişlerken, imalatta azalmalar görülmektedir. Tokyo'da ise üretim ve üretim servislerinde artış görülmekte olup, kent ekonomilerinde meydana gelen dönüşümler ile bağlantılı olarak finansal hizmetlerin yanı sıra özel uzmanlık isteyen hizmetlerin artışı, yüksek derecede teknik bilgi ve yöneticilik özellikleri isteyen işlere talebin artmasına neden olmuştur(Doğan:85). New York'ta ki ekonomik yapıda da görüldüğü üzere dünya kentleri; hizmet sektörünün büyük önem kazandığı, ileri iş hizmetlerinin verildiği, bu nedenle ihtisaslaşmış iş gücü potansiyeli yüksek kentler konumundadır(Çınar:86). İleri hizmetler ve buna yardımcı hizmetler yanında, gayri resmi olan, seyyar ya da sokak ekonomisini oluşturan hizmetler de alt grup meslek kollarını oluşturmuştur. Kayıt dışı olarak gelişen bu sektör, diğer kentlerde ve kırsal alanda yaşayan insanların, dünya kentinin avantajlarından yararlanma isteği ile göç etmeleri sonucunda meydana gelmiştir. Dolayısıyla enformel sektör, dünya kentlerinde sürekliliğe sahip bir hale gelmiştir. Sassen, New York gibi dünya kentlerinde enformel iş biçiminin, büyüyen yeni üretim servislerine paralel gelişen bir olgu olduğunu ve bu anlamda enformelleşme sürecinin bir istisna değil dünya kentlerinin normal işleyişinin bir parçası olduğunu belirtmektedir(Sassen:102).

Küreselleşme sürecinde kentler sahip oldukları avantajları belirleyerek, birbirleri ile rekabete girmektedir. Kentsel rekabet küreselleşme sürecinde kentlerin uluslararası ölçekte pazar payının korunması ve kentin ekonomik olarak önemli bir yere sahip olması anlamına gelmektedir(Şenlier,2004:243). Küreselleşmenin çok uluslu yönü neticesinde dünya kentleri diğer kentlerle hızlı bir rekabet sürecine girmekte ve bu kentler daha fazla kalifiye işgücü çekmek, kentsel kâr oranını artırmak için markalaşmak, cazibe merkezi haline gelmek, sermayeyi kendilerine çekmek için birbirleri ile rekabet etmektedir(Eryılmaz:236).

2.1.2. Sosyal ve Kültürel Özellikler

Küreselleşmenin sosyal ve kültürel açıdan özellikleri tüm dünyada olduğu gibi kentlerde de "tüketim kültürü" kavramı ile etkisini göstermekte olup, küresel kentlerde yaşam tarzını etkileyen yiyecek ve giyim kültürü tek tipleşmiştir. Küresel kentlerde Mc Donaldlaşma(Rietzer,1993:7) eğilimi karşımıza çıkmaktadır. İnsan ilişkilerinde etkisi yoğun olarak görülen bu eğilimde; günlük hayatta bir şeye istek duyma ve doyuma ulaşma arasında geçen zaman kısaltılmakta, para; zaman ve harcanan emek karşılığında hesaplanan bir değer haline gelmektedir. Sunulan ürünlerin standartlaşması ve tüketicinin aklına farklı bir şeyler yapma bir isteğinin gelmemesi, standart menüler sunan firmalar, sınırlı seçenek, az oturmayı sağlayan rahatsız oturma yerleri ve arabaya servis gibi seçenekler ortaya çıkmaktadır(Aslanoğlu:161). Küresel kentlerde aynı yapı ile kurulmuş alışveriş merkezleri ve eğlence mekânları, toplumsal alışkanlıkları da etkilemektedir. Kentler üretim merkezi olmak yerine tüketim alanları haline dönüşmektedir. İletişim araçları ile bilgi, mal ve kültür alışverişinin küresel boyutta ve oldukça hızlı bir ivmede gerçekleşmesi geleneksel kent kavramını değiştirmektedir. İnsanlar, zamanlarının büyük bir kısmını bilgisayar başında geçirdiklerinden dolayı birbirleri ile sosyal ve kültürel ilişkiler açısından oldukça zayıflamışlardır. Teknolojinin gelişmesi ile birlikte insanlar internet üzerinden alışveriş ve haberleşmeye başlamış, yüz yüze ilişkiler yerini birbirlerine yabancılaşmış bireylere bırakmaktadır.

Dünya kentlerinde yaşam standartları ve toplumsal şartların iyiye doğru bir eğilim içerisinde olduğu düşünülmektedir. Özellikle kentsel mekânda kutuplaşmalar bir süre sonra bölünmeleri beraberinde getirmiş, gelir dağılımı ve adaletsizlik en uç noktalara ulaşmak üzeredir. Öncelikle uluslararası seçkinler olarak nitelendirilebilen iş ve gelir anlamında belirli bir düzeyin üzerinde olanlar ve nitelikli olmayan işçiler arasındaki gelir dağılımı oldukça ileri düzeyde uçurumlardan oluşmaktadır. Bu iki uç kesim arasında sınıfsal kutuplaşma keskinleşmektedir. Bu süreçte üretim biçimlerinde meydana gelen değişimler neticesinde zenginler daha zenginleşirken, orta sınıfların ve yoksul bireylerin yaşam şartları daha da kötüleşmektedir. Toplumsal sınıfların bir kısmı kapitalist üretim ve tüketim ilişkisini belirleyen, diğer kısmı ise bu ilişkinin bedelini ödemek zorunda olan tarafta yer almaktadır(Çınar:83). Sonuç olarak dünya kentlerinde sosyal ilişkiler bireyler arasında eşitsiz ve kırılğan bir nitelik kazanmaktadır. Dolayısıyla, dünya kentleri toplumsal açıdan çelişkiler, eşitsizlikler ve

kutuplaşmanın yer aldığı alanlar haline gelmişlerdir. Ekonomik yapıda yaşanan farklılık, sosyal yapıya da yansımaktadır. Sosyal sınıflar arasında yaşanan bu kutuplaşma dünya kentlerinin temel özelliklerinden biri haline gelmiştir. Bu kutuplaşma sebebi ile küresel kentlerde şiddet ve suç oranlarında artış gözlenmektedir. Küresel kentler, klasik olarak bir yandan suç oranını azaltmaya çalışan diğer yandan ise güvenliği sağlamak amacıyla yapılan harcamaların yüksek olduğu alanlar olarak özellik göstermektedir. Kentsel mekanda yaşanan etnik ayrımcılık, ırkçılık, şiddet ve cinsiyetçilik enformel sektörün genişlemesi ve ekonomik kutuplaşmanın artması sebebi ile ortaya çıkmaktadır. Kent içinde yaşanan şiddet ve saldırılar hayatın normal akışındaki olaylar haline gelmiştir. Dünya kentlerinde var olan bir özellik olarak karşılanan bu şiddet olayları küreselleşmenin arka bahçesi şeklinde nitelendirilmektedir(Doğan:32).

Küresel kentler nitelikleri gereği göçü en çok çeken kentler olduğundan bu kentlerde bölgeler arası göçmenler görülmeye başlanmıştır. Bölgelerarası göç daha çok dünya kentlerine yönelik olduğundan; küresel kentlerde uluslararası göç önemli bir değişkendir. Örnek verecek olursak; servis sektörlerinin merkezileşmesi sebebi ile bu sektörleri ayakta tutacak ucuz emek işgücüne ihtiyaç doğmakta ve bu ihtiyaç göç oranı üzerinde etkili olmaktadır. Küresel kente göçün diğer bir boyutu ise yüksek nitelikli işgücü göçü olarak tanımlanan bilim alanlarında uzmanlığa sahip kişiler; yoğun biçimde emperyalist küreselleşme sürecinde görülen bir göç akımını oluşturmaktadır. Küresel kentlerin içine almak istediği bu insanların çalışma ve yaşam koşulları belirli bir seviyenin üzerinde ve rahat biçimde yaşamaları için gerekli koşullar hazır hale getirilmektedir. Bu grubun dışında kalan göçmenler ve yerel halk ise enformel işlere yönelmekte, düşük ücretli, işsizlik riski yüksek, yükselme imkanı bulunmayan ve ağır çalışma koşullarına sahip işlerde çalışmaktadır. Göç edenlerin bu kentlere geliş şartları, yetenek, ırk, eğitim, etnik kimlik, sınıf ve cinsiyet durumlarının, göç ettikleri yerdeki durumlarından farklı olması göçmenlerin yaşam koşullarını ve yaşam biçimlerini farklılaştırmaktadır. Küresel kentlerde nüfus artışının bir sonucu olarak kentteki maliyetler de artmaktadır. Kentsel yaşamdaki maliyetlerin artmasının en önemli sebeplerinden biri; sermayenin kentte aşırı yoğunlaşması neticesinde kentsel toprakların fiyatlarının artırması ve kentte yaşayanlara ağır bedeller yüklemesidir(Çınar:88). Arazi ile ilgili olayların en ciddi düzeyde yaşandığı bu kentlerde toprakların aşırı değerlenmesi çalışan kesimler üzerinde de olumsuz etkilere sebep olmaktadır. Dolayısıyla, küresel kentlerin; sosyal ve kültürel açıdan küreselleşmenin yapısal özellikleri olan eşitsizlik, kutuplaşma ve yabancılaşmanın etkisi altında olduğu görülmektedir.

2.1.3. Çevresel Özellikler

Küreselleşmenin en yoğun yaşandığı yer olan küresel kentlerde, küreselleşmenin çevre değerleri üzerinde birçok etkisi görülmektedir. Kentsel alanlarda zaman içinde çevreyi korumaya yönelik kuralların yerini sermaye tercihleri aldığından bu bölgeler genellikle yıkım süreci ile karşılaşmıştır. Küresel kentlerde yaşanan yoğun göç sebebiyle nüfus ihtiyaçlarını karşılayabilmek için kent, sahip olduğu doğal kaynakları tehdit etmekte ve enerji-su gibi ihtiyaçlarını farklı kaynaklardan sağlayarak çözmek durumundadır(Knox:237). Bu durumun yanı sıra küresel kentlerde yaşanan atık yönetimindeki sorunlar insan sağlığını tehdit edecek düzeyde kirliliğe sebep olmaktadır. Kentlerde doğal çevrenin korunması gerektiği kadar, tarihsel ve kültürel varlıkların da korunması oldukça önemlidir. Bu süreçte kentlerde yeniden yapılanma ve gelişme ön planda olduğundan, kenti koruma daha az önemsenerek yeni kentler oluşturulmaya çalışılmaktadır. Küresel bir kent olabilmek için var olan doğal ve tarihi-kültürel kimliklerin korunarak geliştirilmesi gerekliliği bilinmesine rağmen son yıllarda küresel kentler birbirine benzemekte ve yerel mimari de benzer yapı malzemesi ile yapılmış benzer yapım teknolojisi ile meydana getirilen yapılar görülmektedir.

Devlet eli ile yapılan hizmetlerin ekonomik ve toplumsal yaşamdaki etkinliğinin azalması neticesinde küresel sermayenin kentsel çevrede eşitsizlik ve adaletsizlikleri arttırıcı etkileri daha çok gözlemlenmektedir(Keleş:54). Şu an bireylerde çevre ile ilgili bilinç daha önceki dönemlere oranla artış gösterdiği halde; tarımsal ürünlerdeki azalma, toprak erozyonu, ozon tabakasının incilmesi, hava kirliliği, ormanların azalması ve bu durumların sonucunda gelişen sel baskınlarındaki artış, su kıtlığı, çevresel koşulların neden olduğu hastalıklar tüm dünyayı tehdit edecek düzeylere ulaşmıştır. Yapılan araştırmalara göre; 2025 yılında dünya nüfusunun yaklaşık üçte ikisinin yaşam bölgesi olarak kentleri tercih edeceği tahmin edilmektedir. Bu sebeple, öncelikle çevresel değerlerin korunması ve kentleşme açısından bu süreçte kullanılmaya başlanan "Sürdürülebilir Kentsel Gelişme" kavramı büyük önem taşımaktadır.

2.1.4. Mekânsal Özellikler

Friedman dünya kentlerini tanımlayıp sınırlarken fiziksel yapısı itibariyle bir küresel kentin on milyon nüfusa sahip olması gerektiğini belirtmektedir(Friedmann,1982:309). Kentsel alanlar, genel olarak nüfus artış oranına göre çok daha hızlı bir şekilde gelişmektedir. Fakat bu büyüme fonksiyonel, sosyal ya da ekonomik

kriterleri değerlendirmeden dengesiz bir şekilde gerçekleşmektedir. Faaliyetlerin yoğun olduğu ve refahın belli gruplar için daha avantajlı olduğu bir yer olan küresel kent, sahip olduğu doğal kaynakları sahip olduğu ölçeği itibarıyla tehdit eder. Nüfus ile doğru orantılı olarak artış gösteren su ve enerji ihtiyacını karşılayabilmek için farklı yerlerdeki kaynaklara ulaşma zorunluluğu doğmaktadır. Kaynakların ulusal sınırları aştığı durumlarda çıkar çatışmaları kaçınılmaz hale gelir. Nüfus bütünü ile düşünüldüğünde küresel kentlerde atık yönetimi gibi önemli bir sorun da meydana çıkmaktadır. İnsan sağlığı için risk oluşturabilecek düzeyde kirlilik, insan hayatını etkileyecek sürekli büyüyen bir tehdit haline gelmektedir.(Brenner:13) Temel ihtiyaçların yanı sıra bu kentlerde dış dünya ile uluslararası terminaller ve telekomünikasyon hizmetleri vasıtası ile bağlantı sağlanmalı, kentin konut ve endüstri bölgelerinin ihtiyaçlarını karşılayacak temel alt yapı hizmetleri kurularak çok çeşitli ve karmaşık faaliyetler birbirlerine hızlı ulaşım araçları ile bağlanmalıdır. Küresel kentlerde yaşanan göçlerle birlikte nüfusu artan kentlerde yaşam maliyetleri de artmaktadır. Sermayenin aşırı merkezileşmesi ve yoğunlaşması kentsel toprakları önemli bir yatırım aracına dönüştürmüştür. Kentsel topraklar ve yeni konut inşası sermaye için önem kazandığı ölçüde üretime yatırım yerine büro, lüks konut gibi alanlara yatırımlar artmış ve kente ilişkin mekânsal yapı kullanımı farklılaşmaya, kentsel alanlar değer kazanmaya başlamıştır(Ercan,2000:151).

Küresel kentlerde yaşanan göçlerin artması ile birlikte kentler kalabalıklaşmakta ve bu durumun doğal bir sonucu olarak ulaşım sorunlarını ortaya çıkarmakta veya artmaktadır. Küresel kentlerde çok katlı kavşaklar, köprüler ve yollar yapılarak bu sorunun üstesinden gelinmeye çalışılmaktadır. Bu tür yapıların varlığı dünya kentlerinin ortak bir özelliği olarak yer almaktadır. Bu tarz kentlerde kentler arası rekabete yönelik olarak marjinal fiziki mekân tasarımları yapılmaktadır. Bu sebeple amaca uygun yeni kurumlar oluşturulmaktadır. Ayrıca yönetim merkezleri olarak tercih edilen bu kentlerde tıbbi araştırma merkezleri, tanınmış üniversiteler, bilimsel araştırma merkezleri, yeni teknolojiler üreten enstitüler ve güzel sanatlar akademileri de bulunmaktadır(Clark,1996:110). Bu tür olumlu gelişmeleri içerisinde barındıran küresel kentlerde yaşanan göçler ile birlikte kente yeni gelen kişilere konut ihtiyacının sağlanması, yapılan konutlara altyapı ve her türlü kamu hizmetinin götürülmesi, kalabalıklaşan kentin ulaşım sorunlarının artmasına sebebiyet vermektedir. Sermayenin bu şehirlerde yoğunlaşması sebebiyle kentsel topraklara olan talebin artması fiyatları yükselmekte ve toprağın rant haline dönüşmesi gibi olumsuz durumlar da ortaya çıkmaktadır.

Gelir dağılımında yaşanan kutuplaşmanın göstergesi olan plazalar, rezidanslar, gökdelenler mekânda yaşanan değişimin diğer bir boyutunu ifade ederken aynı zamanda kentin silüetini de oluşturmaktadır. Kısacası kentler görünüm olarak kültür unsurları gibi tek tipleşmeye doğru dönüşmekte, kendilerine ait olan özelliklerini yitirme noktasına gelmektedirler.

2.1. Küresel Kentin Özellikleri

Küresel kentlerin, dünya sistemi ile bütünleşme şekli, ekonomik, sosyal, yapısal, politik yapıyı ve kentleşme süreçlerini etkilemekte olup, küresel kentleri diğer kentlerden ayıran en önemli özellik, dünya ekonomisinin temel karar verme noktaları olmalarıdır (Jones:453). Karar alma ve finans açısından birbirleri ile oldukça sıkı bağlarla bağlı olan bu kentler, üretim ve pazar alanını kontrolü altına alarak dünya çapında bir sistem meydana getirdiği için, (Sassen, 1991:50) küresel kent olan yerler daha çok ekonomik ve politik olarak üstlendikleri rolleri ve bu rollerin ortaya çıkardığı sonuçlarla alakalıdır. Küresel kentler özellikleri bakımından; ekonomik, sosyo-kültürel, mekânsal, yönetsel-politik ve çevresel olarak başlıklandırılabilir.

2.1.1. Ekonomik Özellikler

Dünya ekonomisinde yaşanan deneyimler sıklıkla göstermiştir ki bir ülkenin ekonomik gücü, varlığı açısından oldukça önemlidir. Bu ülkede yer alan kentlerin jeopolitik ve lojistik olarak konumu kentsel merkezin etkinliği için oldukça gereklidir. Bu süreçte 'kent merkezli ekonomiler' hem ekonomik sisteme hem de ulusal ve siyasi iktidara kent bazında entegre olmuşlardır. Küresel kentler ile ilgili yapılan son çalışmalar göstermektedir ki; mekânsal organizasyonda çığır açan dönüşüm, şehirlerin dünya sisteminin coğrafi ve ekonomik motorları olarak öncelik kazanması sayesinde sağlanmıştır. Küresel kentler, küresel birikimlerin yoğunlaştığı, bölgesel ve ulusal ekonomilere ev sahipliği yapan yerlerdir. Dolayısıyla ekonomik etkinliklerin arttığı, imalat sanayinin baskın güç olarak ortaya çıktığı alanlar haline gelmişlerdir. Buna ilave olarak malların, hizmetlerin ve ham maddelerin işlenerek diğer kentlere, bölgelere ve ülkelere dağıtımının yapıldığı ve bu ilişkilerin odağında yer alan birimlerdir. Küresel kentler uluslararası pazarlara yönelik faaliyetlerin yer aldığı merkezler olarak uluslararası alanda yapılan tüm ithalat ve ihracatların yönlendirildiği, ticari mal ve hizmetlerin tedarik noktalarıdır. Bu kentler, ticari mal ve hizmetlerin fuarlar ve görsel etkinliklerle tanıtıldığı, teknolojiye dayalı ürünlerin üretim merkezleri ve geniş istihdam olanakları sunan yerler olarak belirtilmektedir (Hammett,

1994:401). Bu kentlerde yabancı bankaların, dünya çapında en büyük uluslararası şirketlerinin merkezleri ya da şubeleri yer almaktadır. Sassen'e göre; küresel kentler uluslararası ekonominin karar ve kontrol işlevinin odak noktalarıdır (Sassen, 1991:100). Çok uluslu şirketlerin merkezleri ve dünya çapında finans hareketleri bu kentlerde bulunmakta olup, en büyük 100 bankadan %47'sinin New York, Londra ve Tokyo'da yer alması durumu açıklar niteliktedir (Sassen, 1991:149). Bu bankaların toplam sermaye miktarının %60.1'i üç kente (Tokyo %45.6, New York %8.8, Londra % 5.7) bulunmakta (Sassen, 1991:150) ve dünyanın en büyük çok uluslu şirketlerinin ana kumanda merkezlerinin 59'u New York'ta, 37'si Londra'da ve 34'ü ise Tokyo'da bulunurken, Paris, Chicago, Essen, Osaka, Los Angeles, Houston ve Pittsburgh ilk on sırada yer almaktadır (Sassen, 1991:41).

Küresel kentlerin ekonomisinde hizmet sektörü oldukça ön plandadır. Dünya kentlerini tanımlayan en önemli özellik, bu kentlerdeki imalat sanayiinin hızla yeniden yapılanmasıdır (Çınar, :76). Buralarda büyük ölçüde işsizlik sorunu yaşanmakta, yüksek teknoloji nedeni ile hizmet sektörlerinde daha az sayıda uzmanlık isteyen sektörler meydana gelmektedir. Hizmet sektörüne yönelik eğilimler artmış fakat hizmet sektörü ve kentsel hizmetlerin yeniden üretimi için uzman olmayan ve düşük ücretli, çoğunlukla enformel sektörde çalışan bir istihdam biçimi ortaya çıkmıştır. Bu alanlar çoğunlukla; lüks giyim, mobilya, inşaat, ayakkabı üretimi, paketleme ve elektronik endüstriler (Doğan, 2002:20) olup, küresel kent olma yönünde yoğunlaşan işlevler, kentin sosyal ve mekânsal dinamiklerinin ne yönde gelişeceği hakkında bazı bilgiler vermektedir (Doğan, 2002:70). Londra ve New York'ta görüldüğü üzere servis sektörü genişlerken, imalatta azalmalar görülmektedir. Tokyo'da ise üretim ve üretim servislerinde artış görülmekte olup, kent ekonomilerinde meydana gelen dönüşümler ile bağlantılı olarak finansal hizmetlerin yanı sıra özel uzmanlık isteyen hizmetlerin artışı, yüksek derecede teknik bilgi ve yöneticilik özellikleri isteyen işlere olan talebin artmasına neden olmuştur (Doğan, 2002:85). New York'ta ki ekonomik yapıda da görüldüğü üzere dünya kentleri; hizmet sektörünün büyük önem kazandığı, ileri iş hizmetlerinin verildiği, bu nedenle ihtisaslaşmış iş gücü potansiyeli yüksek kentler konumundadır (Çınar, :86). İleri hizmetler ve buna yardımcı hizmetler yanında, gayri resmi olan, seyyar ya da sokak ekonomisini oluşturan hizmetler de alt grup meslek kollarını oluşturmuştur. Kayıt dışı olarak gelişen bu sektör, diğer kentlerde ve kırsal alanda yaşayan insanların, dünya kentinin avantajlarından yararlanma isteği ile göç etmeleri sonucunda meydana gelmiştir. Dolayısıyla enformel sektör, dünya kentlerinde sürekliliğe sahip bir hale gelmiştir (Çınar, :87). Sassen, New York gibi dünya kentlerinde enformel iş biçiminin, büyüyen yeni üretim servislerine paralel gelişen bir olgu olduğunu ve bu anlamda enformelleşme sürecinin bir istisna değil dünya kentlerinin normal işleyişinin bir parçası olduğunu belirtmektedir (Sassen, :102).

Küreselleşme sürecinde kentler sahip oldukları avantajları belirleyerek, birbirleri ile rekabete girmektedir. Kentsel rekabet küreselleşme sürecinde kentlerin uluslararası ölçekte pazar payının korunması ve kentin ekonomik olarak önemli bir yere sahip olması anlamına gelmektedir (Şenlier ve Eryılmaz, 2004:232). Küreselleşmenin çok uluslu yönü neticesinde dünya kentleri diğer kentlerle hızlı bir rekabet sürecine girmekte ve bu kentler daha fazla kalifiye işgücü çekmek, kentsel kâr oranını artırmak için markalaşmak, cazibe merkezi haline gelmek, sermayeyi kendilerine çekmek için birbirleri ile rekabet etmektedir (Eryılmaz, :236).

2.1.2. Sosyal ve Kültürel Özellikler

Küreselleşmenin sosyal ve kültürel açıdan özellikleri tüm dünyada olduğu gibi kentlerde de "tüketim kültürü" kavramı ile etkisini göstermekte olup, (Filiz, 2002:639) küresel kentlerde yaşam tarzını etkileyen yiyecek ve giyim kültürü tek tipleşmiştir. Küresel kentlerde Mc Donaldlaşma (Rietzer, 1993:7) eğilimi karşımıza çıkmaktadır. İnsan ilişkilerinde etkisi yoğun olarak görülen bu eğilimde; günlük hayatta bir şeye istek duyma ve doyuma ulaşma arasında geçen zaman kısaltmakta, para; zaman ve harcanan emek karşılığında hesaplanan bir değer haline gelmektedir. Sunulan ürünlerin standartlaşması ve tüketicinin aklına farklı bir şeyler yapma bir isteğinin gelmemesi, standart menüler sunan firmalar, sınırlı seçenek, az oturmayı sağlayan rahatsız oturma yerleri ve arabaya servis gibi seçenekler ortaya çıkmaktadır (Aslanoğlu:161). Küresel kentlerde aynı yapı ile kurulmuş alışveriş merkezleri ve eğlence mekânları, toplumsal alışkanlıkları da etkilemektedir. Kentler üretim merkezi olmak yerine tüketim alanları haline dönüşmektedir. İletişim araçları ile bilgi, mal ve kültür alışverişinin küresel boyutta ve oldukça hızlı bir ivmede gerçekleşmesi geleneksel kent kavramını değiştirmektedir. İnsanlar, zamanlarının büyük bir kısmını bilgisayar başında geçirdiklerinden dolayı birbirleri ile sosyal ve kültürel ilişkiler açısından oldukça zayıflamışlardır. Teknolojinin gelişmesi ile birlikte insanlar internet üzerinden alışveriş ve haberleşmeye başlamış, yüz yüze ilişkiler yerini birbirlerine yabancılaşmış bireylere bırakmaktadır.

Dünya kentlerinde yaşam standartları ve toplumsal şartların iyiye doğru bir eğilim içerisinde olduğu düşünülmektedir. Özellikle kentsel mekânda kutuplaşmalar bir süre sonra bölünmeleri beraberinde getirmiş,

gelir dağılımı ve adaletsizlik en uç noktalara ulaşmak üzeredir. Öncelikle uluslararası seçkinler olarak nitelendirilebilen iş ve gelir anlamında belirli bir düzeyin üzerinde olanlar ve nitelikli olmayan işçiler arasındaki gelir dağılımı oldukça ileri düzeyde uçurumlardan oluşmaktadır. Bu iki uç kesim arasında sınıfsal kutuplaşma keskinleşmektedir. Bu süreçte üretim biçimlerinde meydana gelen değişimler neticesinde zenginler daha zenginleşirken, orta sınıfların ve yoksul bireylerin yaşam şartları daha da kötüleşmektedir. Toplumsal sınıfların bir kısmı kapitalist üretim ve tüketim ilişkisini belirleyen, diğer kısmı ise bu ilişkinin bedelini ödemek zorunda olan tarafta yer almaktadır (Çınar:82). Sonuç olarak dünya kentlerinde sosyal ilişkiler bireyler arasında eşitsiz ve kırılğan bir nitelik kazanmaktadır. Dolayısıyla, dünya kentleri toplumsal açıdan çelişkiler, eşitsizlikler ve kutuplaşmanın yer aldığı alanlar haline gelmişlerdir. Ekonomik yapıda yaşanan farklılık, sosyal yapıya da yansımaktadır. Sosyal sınıflar arasında yaşanan bu kutuplaşma dünya kentlerinin temel özelliklerinden biri haline gelmiştir. Bu kutuplaşma sebebi ile küresel kentlerde şiddet ve suç oranlarında artış gözlenmektedir. Küresel kentler, klasik olarak bir yandan suç oranını azaltmaya çalışan diğer yandan ise güvenliği sağlamak amacıyla yapılan harcamaların yüksek olduğu alanlar olarak özellik göstermektedir. Kentsel mekanda yaşanan etnik ayrımcılık, ırkçılık, şiddet ve cinsiyetçilik enformel sektörün genişlemesi ve ekonomik kutuplaşmanın artması sebebi ile ortaya çıkmaktadır. Kent içinde yaşanan şiddet ve saldırılar hayatın normal akışındaki olaylar haline gelmiştir. Dünya kentlerinde var olan bir özellik olarak karşılanan bu şiddet olayları küreselleşmenin arka bahçesi şeklinde nitelendirilmektedir (Doğan, :32).

Küresel kentler nitelikleri gereği göçü en çok çeken kentler olduğundan bu kentlerde bölgeler arası göçmenler görülmeye başlanmıştır. Bölgelerarası göç daha çok dünya kentlerine yönelik olduğundan; küresel kentlerde uluslararası göç önemli bir değişkendir(Çınar, :83). Örnek verecek olursak; servis sektörlerinin merkezileşmesi sebebi ile bu sektörleri ayakta tutacak ucuz emek işgücüne ihtiyaç doğmakta ve bu ihtiyaç göç oranı üzerinde etkili olmaktadır. Küresel kente göçün diğer bir boyutu ise yüksek nitelikli işgücü göçü olarak tanımlanan bilim alanlarında uzmanlığa sahip kişiler; yoğun biçimde emperyalist küreselleşme sürecinde görülen bir göç akımını oluşturmaktadır. Küresel kentlerin içine almak istediği bu insanların çalışma ve yaşam koşulları belirli bir seviyenin üzerinde ve rahat biçimde yaşamaları için gerekli koşullar hazır hale getirilmektedir(Doğan, :40). Bu grubun dışında kalan göçmenler ve yerel halk ise enformel işlere yönelmekte, düşük ücretli, işsizlik riski yüksek, yükselme imkanı bulunmayan ve ağır çalışma koşullarına sahip işlerde çalışmaktadır. Göç edenlerin bu kentlere geliş şartları, yetenek, ırk, eğitim, etnik kimlik, sınıf ve cinsiyet durumlarının, göç ettikleri yerdeki durumlarından farklı olması göçmenlerin yaşam koşullarını ve yaşam biçimlerini farklılaştırmaktadır(Çınar, :42). Küresel kentlerde nüfus artışının bir sonucu olarak kentteki maliyetler de artmaktadır. Kentsel yaşamdaki maliyetlerin artmasının en önemli sebeplerinden biri; sermayenin kentte aşırı yoğunlaşması neticesinde kentsel toprakların fiyatlarının artması ve kentte yaşayanlara ağır bedeller yüklemesidir (Çınar, :88). Arazi ile ilgili olayların en ciddi düzeyde yaşandığı bu kentlerde toprakların aşırı değerlendirilmesi çalışan kesimler üzerinde de olumsuz etkilere sebep olmaktadır. Dolayısıyla, küresel kentlerin; sosyal ve kültürel açıdan küreselleşmenin yapısal özellikleri olan eşitsizlik, kutuplaşma ve yabancılaşmanın etkisi altında olduğu görülmektedir.

2.1.3. Çevresel Özellikler

Küreselleşmenin en yoğun yaşandığı yer olan küresel kentlerde, küreselleşmenin çevre değerleri üzerinde birçok etkisi görülmektedir. Kentsel alanlarda zaman içinde çevreyi korumaya yönelik kuralların yerini sermaye tercihleri aldığından bu bölgeler genellikle yıkım süreci ile karşılaşmıştır(Çınar, :92). Küresel kentlerde yaşanan yoğun göç sebebiyle nüfus ihtiyaçlarını karşılayabilmek için kent, sahip olduğu doğal kaynakları tehdit etmekte ve enerji-su gibi ihtiyaçlarını farklı kaynaklardan sağlayarak çözmek durumundadır(Knox, 1995:235). Bu durumun yanı sıra küresel kentlerde yaşanan atık yönetimindeki sorunlar insan sağlığını tehdit edecek düzeyde kirliliğe sebep olmaktadır (Knox, 1995:237). Kentlerde doğal çevrenin korunması gerektiği kadar, tarihsel ve kültürel varlıkların da korunması oldukça önemlidir. Bu süreçte kentlerde yeniden yapılanma ve gelişme ön planda olduğundan, kenti koruma daha az önemsenerek yeni kentler oluşturulmaya çalışılmaktadır. Küresel bir kent olabilmek için var olan doğal ve tarihi-kültürel kimliklerin korunarak geliştirilmesi gerekliliği bilinmesine rağmen son yıllarda küresel kentler birbirine benzemekte ve yerel mimari de benzer yapı malzemesi ile yapılmış benzer yapım teknolojisi ile meydana getirilen yapılar görülmektedir.

Devlet eli ile yapılan hizmetlerin ekonomik ve toplumsal yaşamdaki etkinliğinin azalması neticesinde küresel sermayenin kentsel çevrede eşitsizlik ve adaletsizlikleri artırıcı etkileri daha çok gözlemlenmektedir (Keleş,:54). Şu an bireylerde çevre ile ilgili bilinç daha önceki dönemlere oranla artış gösterdiği halde; tarımsal ürünlerdeki azalma, toprak erozyonu, ozon tabakasının incilmesi, hava kirliliği, ormanların azalması ve bu durumların sonucunda gelişen sel baskınlarındaki artış, su kıtlığı, çevresel koşulların neden olduğu hastalıklar

tüm dünyayı tehdit edecek düzeylere ulaşmıştır. Yapılan araştırmalara göre; 2025 yılında dünya nüfusunun yaklaşık üçte ikisinin yaşam bölgesi olarak kentleri tercih edeceği tahmin edilmektedir (Keleş,:24). Bu sebeple, öncelikle çevresel değerlerin korunması ve kentleşme açısından bu süreçte kullanılmaya başlanan “Sürdürülebilir Kentsel Gelişme” kavramı büyük önem taşımaktadır.

2.1.4. Mekânsal Özellikler

Friedman dünya kentlerini tanımlayıp sınırlarken fiziksel yapısı itibariyle bir küresel kentin on milyon nüfusa sahip olması gerektiğini belirtmektedir (Friedmann ve Wolff, 1982:309). Kentsel alanlar, genel olarak nüfus artış oranına göre çok daha hızlı bir şekilde gelişmektedir. Fakat bu büyüme fonksiyonel, sosyal ya da ekonomik kriterleri değerlendirmeden dengesiz bir şekilde gerçekleşmektedir. Faaliyetlerin yoğun olduğu ve refahın belli gruplar için daha avantajlı olduğu bir yer olan küresel kent, sahip olduğu doğal kaynakları sahip olduğu ölçeği itibariyle tehdit eder. Nüfus ile doğru orantılı olarak artış gösteren su ve enerji ihtiyacını karşılayabilmek için farklı yerlerdeki kaynaklara ulaşma zorunluluğu doğmaktadır. Kaynakların ulusal sınırları aştığı durumlarda çıkar çatışmaları kaçınılmaz hale gelir. Nüfus bütünü ile düşünüldüğünde küresel kentlerde atık yönetimi gibi önemli bir sorun da meydana çıkmaktadır. İnsan sağlığı için risk oluşturabilecek düzeyde kirlilik, insan hayatını etkileyecek sürekli büyüyen bir tehdit haline gelmektedir (Brenner ve Roger, 2013:11). Temel ihtiyaçların yanı sıra bu kentlerde dış dünya ile uluslararası terminaller ve telekomünikasyon hizmetleri vasıtası ile bağlantı sağlanmalı, kentin konut ve endüstri bölgelerinin ihtiyaçlarını karşılayacak temel alt yapı hizmetleri kurularak çok çeşitli ve karmaşık faaliyetler birbirlerine hızlı ulaşım araçları ile bağlanmalıdır (Brenner,:13). Küresel kentlerde yaşanan göçlerle birlikte nüfusu artan kentlerde yaşam maliyetleri de artmaktadır. Sermayenin aşırı merkezileşmesi ve yoğunlaşması kentsel toprakları önemli bir yatırım aracına dönüştürmüştür. Kentsel topraklar ve yeni konut inşası sermaye için önem kazandığı ölçüde üretime yatırım yerine büro, lüks konut gibi alanlara yatırımlar artmış ve kente ilişkin mekânsal yapı kullanımı farklılaşmaya, kentsel alanlar değer kazanmaya başlamıştır (Ercan, 2000:151).

Küresel kentlerde yaşanan göçlerin artması ile birlikte kentler kalabalıklaşmakta ve bu durumun doğal bir sonucu olarak ulaşım sorunlarını ortaya çıkarmakta veya artmaktadır. Küresel kentlerde çok katlı kavşaklar, köprüler ve yollar yapılarak bu sorunun üstesinden gelinmeye çalışılmaktadır. Bu tür yapıların varlığı dünya kentlerinin ortak bir özelliği olarak yer almaktadır. Bu tarz kentlerde kentler arası rekabete yönelik olarak marjinal fiziki mekân tasarımları yapılmaktadır. Bu sebeple amaca uygun yeni kurumlar oluşturulmaktadır. Ayrıca yönetim merkezleri olarak tercih edilen bu kentlerde tıbbi araştırma merkezleri, tanınmış üniversiteler, bilimsel araştırma merkezleri, yeni teknolojiler üreten enstitüler ve güzel sanatlar akademileri de bulunmaktadır (Clark, 1996:110). Bu tür olumlu gelişmeleri içerisinde barındıran küresel kentlerde yaşanan göçler ile birlikte kente yeni gelen kişilere konut ihtiyacının sağlanması, yapılan konutlara altyapı ve her türlü kamu hizmetinin götürülmesi, kalabalıklaşan kentin ulaşım sorunlarının artmasına sebebiyet vermektedir. Sermayenin bu şehirlerde yoğunlaşması sebebiyle kentsel topraklara olan talebin artması fiyatları yükselmekte ve toprağın rant haline dönüşmesi gibi olumsuz durumlar da ortaya çıkmaktadır.

Gelir dağılımında yaşanan kutuplaşmanın göstergesi olan plazalar, rezidanslar, gökdelenler mekânda yaşanan değişimin diğer bir boyutunu ifade ederken aynı zamanda kentin silüetini de oluşturmaktadır. Kısacası kentler görünüm olarak kültür unsurları gibi tek tipleşmeye doğru dönüşmekte, kendilerine ait olan özelliklerini yitirme noktasına gelmektedirler.

2.1.5. Yönetimsel ve Politik Özellikler

Kentler sorunların merkezinde yaşandığı pek çok güç unsurunun bir araya geldiği yerlerdir. Politik yapı olarak da dünya kentlerinde, her yeniden yapılanmada olduğu gibi karmaşıklık, uyuşmazlık ve politik anlaşmazlıklar çok boyutlu olarak görülmektedir (Brenner, :15). Sermayenin kendi içinde büyümesi ile meydana gelen tutarsızlıklar, benzer şekilde küresel kentleri etkilemektedir. Bu etkiyi azaltmak amacı ile karşı güçler bulunmadığında sistem dengesi bozulmakta ve yerelde yaşanan karmaşa dünya çapında bir krize yol açabilme riski ile karşı karşıya kalmaktadır (Brenner, :17).

Küresel kentler ile ülkenin diğer şehirleri arasında, politik açıdan birçok alanda mücadele söz konusudur. Küresel kentlere oranla ikinci derecede önemli olan bu alanlarda yaşam, küresel kentin ihtiyaçları nedeni ile giderek değişmektedir. Bu tarz küçük, finansal güç kavramının dışında kalmış, dünya ekonomisinden uzak yapısı ile bu kentlerdeki yerel yönetim birimleri, nüfusunun ihtiyaç duyduğu temel hizmet ve ihtiyaçları karşılamak için uğraşır. Büyük kararlar bağlı olunan daha yüksek birimlere bırakılmakta ya da devlet tarafından özerk otoriteler olarak oluşturulan kuruluşlarca, küresel sistemin alt yapısının kurulmasını sağlayan limanlar,

havaalanları, transit geçiş, haberleşme, su ve enerji temini gibi bölgelere yönelik kararlar almaktadırlar (Taylor ve Walker, 2001:4).

Küreselleşme sürecinde ulus devletler nitelik olarak da değişmektedir. İlgili birimlerin denetiminde tanımlanmış bir işbölümü içinde işlev gören yerel birimler özerkleşmekte, bu durumdan hem devletler hem de yerel birimler avantajlı hale gelmektedir (Short, 2004:15). Bu değişim kentlerin yönetimine yansyarak kentlerin kimliklerini de etkilemektedir. Dünya kentleri bu sürecin hızlı yaşandığı kentler olması sebebi ile bu kentlerde küresel ve yerel birimler daha da önem kazanmaktadır. Kentlerin artan özerkliğine paralel olarak, kent yönetimlerinin küresel ilişkiler içindeki konumlarını belirlemeye yönelik üstünlükleri giderek artmaktadır (Işık, 1995:9). Bu noktada dünya kentlerinde, devletin ekonomiye etkisinin giderek azaldığı ve uluslararası sermayenin etkisinin arttığı söylenebilir. Kamu hizmeti anlayışını da etkileyen bu değişim hizmetlerin işletme mantığı ile yürütülmesi ve özelleştirme gibi yöntemlerle devletin birçok hizmet alanından çekilmesine neden olmaktadır. Böylece kamu yararı, sermaye yararı kavramına dönüşmekte küresel kentlerde alınan kararlar daha çok sermayenin istediği yönde şekillenmektedir.

SONUÇ

Küreselleşmenin etkilerinin en net olarak hissedildiği yerler kentler ve kentliler olup, küreselleşmenin kentler üzerindeki etkisi hususunda ilk görüş; kentlerin ilk ortaya çıktıkları andan itibaren sürekli bir değişim içinde olmaları sebebi ile çağın gereklerine göre değişmelerini normal bir süreç olarak gören ve son dönemlerde yaşanan gelişmelerin de bu bakış açısı etrafında değerlendirilmesini öngörür.

İkinci görüş ise; kentlerde yaşanan değişim sürecinin özellikle küreselleşme ile farklı bir döneme girdiği ve dünya kentlerinin küresel kapitalist ilişkiler çerçevesinde değiştiği şeklindedir. İkinci görüşün savunduğu iddia; kentlerin özellikle son dönemlerde dış dinamiklerce dönüştürüldüğü savıdır(Pustu, :3).

Yerel olanın evrensel nitelik kazanması, bilginin serbest dolaşımı, sermayenin akışkanlığı, dünyada ortak dil birliği oluşturulması şeklinde gelişen ve kendini gösteren küreselleşme süreci, ağırlıklı olarak 1980'li yıllarda hayata geçmesi ile 1980'lerden önceki dönemde, merkez ülkelerde birikmiş olan sermayenin dünya ölçeğinde hareket etmeye başlaması ile söz konusu olmuştur. Bu dönemde temel üretim birimlerinin, bazı mekânlarda yoğunlaşması yerine, dünya ölçeğinde uygun mekânlara doğru kaydırılması süreci, eşzamanlı olarak yaşanmaya başlamıştır. Bu nedenle gelişmiş ülkelerin büyük kentlerinde biriken sermaye, yeni gelişmelerin dışında mikro ölçekten makro ölçeğe, sınırlı alandan küresel alana doğru harekete etmeye başlamış ve bu durum kentlerin ekonomik, siyasi, sosyal ve kültürel özellikleri üzerinde değişimlere sebep olmuştur. Bu durum neticesinde coğrafi ayrışma ve alana bağlı uzmanlaşma olanaklarının artması mekânı giderek daha da önemli bir hale getirmiştir (Marcuse ve Kempen, 2000:1). Mekânda geri dönüşümü olmayan bir dönemin yaşandığı bu süreçte kentler, tarih boyunca toplumsal değişimin merkezi olmaya devam etmiştir. Kentler, sadece toplumdaki geniş çaplı değişimlerin başlatıcısı olmakla kalmamış, kendi içyapılarında da önemli değişimler yaşamıştır. 20.yüzyılın son çeyreğinde yaşanan değişim kentler için en büyük boyutta olan gelişme olup, (Işık, 1999:14) küreselleşme sürecinin etkisi ile yeni bir mekân ve toplum ilişkisi oluşmuştur. Bu durum, uygarlığın en önemli öğelerinden olan kentlerin rolünü ve önemini artırmıştır (Sassen, 1994:12).

Küreselleşme ile birlikte kent, kapitalizm açısından değişime uğramıştır. Bunun neticesinde sermayenin yeniden üretim mekânı haline gelen kentlerde popülar kavram sermaye olmakta ve kentler sermayenin cazibe merkezleri haline gelmektedir. Bu gelişmelerin neticesinde; küreselleşme sonrası ortaya çıkan algıda, cazibe merkezi olma arayışında kimlik kavramı kentler açısından ön plana çıkmıştır. Bu durum kentlerin özgünlüğünü gündeme getirmiş olup, dünya kapitalizmi ulusal kapitalizmlerin toplamı olma boyutunu aşmış ve dünyada topyekûn karar veren, her ülkeyi potansiyel üretim alanı ve pazar olarak değerlendiren düşünce gelişmiştir. Buna ilave olarak kendi hareketliliğini genişletmek için engel tanımayan şirketlerin oluşturduğu ve kentlerin giderek önem kazandığı bir sisteme dönüşmüştür (Keyder, 1993:40). Küreselleşme süreçlerinin yoğun olarak yaşandığı yenedünya düzeninde ulus devletler, modern dönemlere ait anlamlarını ve fonksiyonlarını yitirmeye ve yeniden şekillenmeye başlayarak önceki dönemlerde gelişmenin sürdürülmesi bakımından ulus devletlerin bazı ekonomik konularda karar verici olamadığı gözlemlenmeye başlamıştır. Ulus devletlere göre varlığını sürdüren dünya ekonomisine yönelik var olan düzenlemelerin geçerlilikleri de sınırlı boyutlarda kalmaya başlamıştır. Ulus devletin varlık sebebi hakkında düşünüldüğünde, ekonomik açıdan esas birim olarak yerel birimler, kentler ve bölgeler daha çok önem kazanmaktadır (Eraydın,:7). Ulus devlet sınırlarının yok olması nedeniyle bazı kentlerin konumlarının değişmesi, dolayısıyla önemlerini giderek kaybetmesi durumu da söz konusudur. Bu durumda kentlerin kendilerini yenileyemeyen eski sanayi kentlerinin ve hızlı ulaşım-iletişim altyapısına ayak uyduramayan merkezlerin ise yeni koşullara uyum sağlayamaması durumunda bir çöküş gösterdiği gözlemlenmektedir. Gelişmekte olan ülkelerin bu sürece uyum sağlayabilmeleri için, bir yandan ekonomik ve

teknolojik gelişme ağlarına, diğer yandan da kentsel ağlara bağımlı olmaları gerektiği ortaya çıkmaktadır. Dolayısıyla rekabet ortamında, mevcut sermayeye en iyi mekânsal ve sosyo-ekonomik faktörleri sunmak gerekliliği doğmuştur. Bu yüzden en iyi altyapı, ulaşım ve iletişim imkânlarını sağlamak amacıyla kentlerin kendilerini pazarlamaları ve sunmaları gündeme gelmektedir. Kentler, coğrafi sınırlarla bağlı olmayan uluslararası üretim, ticaret ve finansman etkinliklerinin mekânsal örgütlenmesinin birer parçası durumuna gelmeyi amaçlamaktadır. Bu sürecin dışında kalmamak ve diğer kentlerin önüne geçebilmek için birbirleriyle sürekli bir yarış haline gelen kentler, (Karakurt, 2007:320) yeniden gelişmeyi ön plana çıkarmıştır. Bu süreçte kentsel mekânda meydana gelen eşitsiz gelişim koşulları ve sınıfsal ayrışmalar keskinleşmiş olup, kapitalist dünyadaki kentler; esas olarak finans, tüketim ve eğlence merkezleri alanlarında birbirleri ile yarışan, başka bir alternatifi kalmayan yerler haline gelmişlerdir. Aynı zamanda kentler sanayisizleşmeye ve yeniden yapılanmaya başlamış (Harvey, 1999:59) ve küreselleşme, kentler arası rekabeti hızlandırmıştır. Kentlere yeni ekonomik, politik ve kültürel roller yüklenmekte olup, bu roller kent içi mekân planlamasında önemli değişikliklere neden olmuştur. Emek pazarının yapısı, kentsel faaliyetlerin biçimi ve dağılımını hızla değiştirmiştir (Brugmann, 2009:22).

Genel olarak küreselleşen dünya, kentler arasındaki rekabeti somut bir şekilde hızlandırmış ve kentler tanıştıkları yeni rolleri ile birlikte ekonomik, politik ve kültürel anlamda bir rekabetin içine girmişlerdir. Sermayeyi kendine çekmeyi başarabilen ülkeler ön plana çıkıp kentleri de hızla geliştirmektedir. Bunu başaramayan ülkeler ve kentleri ise sürecin dışında kalmış ve küresel ekonomik sistemin temel birimleri kentler olduğu için ülkeler güçlerini artık kentlerden almaya başlamışlardır. Bu nedenle ulusal kalkınmanın temeli kentlerin kalkınmasına bağlanmış olup, mevcut durumda ülkelerin birbirleri ile olan rekabeti kentler vasıtasıyla yapılmaya başlanmıştır. Dolayısıyla kentler arasında eşitsizlik ve adaletsizlikler daha çok göz önüne gelmeye başlanmış ve bu süreçte meydana gelen önemli bir nokta da, kentsel politik süreçlerin, ulusal politik süreçten özerkleşmesi ile gerçekleşmiştir. Kentler, dünya haritasındaki yerlerini daha belirgin hale getirmek amacı ile kente ait her tür tarihi, turistik vb. değerlerini pazarlama yöntemine başlamış olup, kentler arasındaki hiyerarşide konumsal ve ekonomik açılardan üst noktada bulunan kentler dünya düzeyinde yaşanan sürecin içinde yer almaktadır.

KAYNAKLAR

- Aktel M., (2001) "Küreselleşme Süreci ve Etki Alanları", *SDÜİİBF Dergisi*, C.6, S.2.
- Altan, Y., (2007), Mehmet Aktel, Uysal Kerman, Küreselleşme Sürecinde Yoksulluğun Değişen Yüzü, *IV. Uluslararası Sivil Toplum Kuruluşları Kongresi Bildiri Kitabı*.
- Anthony McGrew, (2005) "The Logics of Globalization", *Global Political Economy*, (Ed.John Ravenhill), Oxford and New York, Oxford University Press, 2005, s.209. (Aktaran: Özcan SEZER, Gazi Üniversitesi, Kamu Yönetimi Anabilim Dalı, Küreselleşme Sürecinde Türkiye'de Yerel Yönetimlerin Yapısal ve İşlevsel Dönüşümü, Doktora Tezi, Ankara.
- Bauman, Z., (1999) *Çalışma, Tüketim ve Yeni Yoksullar*, (Çev.Ümit Öktem) Sarmal Yayınevi, İstanbul.
- Benjamin R. Barber, (2002), *Mc World'e Karşı Cihad*, Çeviren: Eser Birey, Cep Yayınları, İstanbul, 2003. s.57.
- Birgül A. Güler ve Ayşegül Sabuktay (der.), Ankara, Türkiye ve Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü Yerel Yönetimler Araştırma ve Eğitim Merkezi, 2002, s.639.
- Bozkurt, V., (2000), *Küreselleşmenin İnsani Yüzü- Küreselleşme*, Alfa Yayınları İstanbul.
- Brugmann, Jeb, (2009), Welcome to the Urban Revolution, *Bloomsbury Press*, New York, 2009, s.22.
- Cangızbay, K., (2003) *Globalleş(tir)me Terörü*, Ankara, Odak Yayınevi.
- Çaşın, M., (2007), Özgöker U. ve Çolak H., *Küreselleşmenin Avrupa Birliği Ortak Güvenlik ve Savunma Politikasına etkisi, Avrupa Birliği*, 1. Basım, İstanbul: Nokta Kitabevi.
- Chang, T. C., Shirlena Huang & Victor R. Savage, (2004), "On The Waterfront: Globalization and Urbanization in Singapore", *Urban Geography*.
- Chirs Hammett,(1994), "Social Polarisation in Global Cities", *Urban Studies*, V. 31, N.3, 1994, s. 401.
- Christine L. Fry, (2005)"Globalization and the Experiences of Aging", *Gerontology & Geriatrics Education*.

- Christopher Newman, (2001) “*Realizm: Küreselleşme ve Bağımsız Devlet*”, (Çev. Muammer Türker), Türkiye Günlüğü, S.64, Kış-2001, s.82.
- Clark, D., (1996), *Urban World/ Global City*, Routledge, London.
- Das Dilip K.,(2004) *The Economic Dimension of Globalization*, Macmillan, Palgrave, s.6. (Aktaran: Özcan Sezer, Gazi Üniversitesi, Kamu Yönetimi Anabilim Dalı, Küreselleşme Sürecinde Türkiye’de Yerel Yönetimlerin Yapısal ve İşlevsel Dönüşümü, Doktora Tezi, Ankara, 2008, s.41).
- David Clark, (1996), *Urban World/ Global City*, Routledge, London, 1996, s. 110..
- David Elkins, (1997),“Globalization, Telecommunication and Virtual Ethic Communities”, *International Political Science Review*, Vol.8, 1997.
- Davut Dursun, (1998), *Küreselleşme/Yerelleşme Paradoksu ve Siyasî Değerlerin Yeniden İnşası*, Siyasette ve Yönetimde Etik Sempozyumu, Sakarya Ü. İktisadî ve İdarî Bilimler Fakültesi, Adapazarı Ticaret ve Sanayi Odası, Adapazarı.
- Demirkaya, Y., (2006),“Küreselleşmenin Kamu Yönetimi Üzerine Etkisi: Türkiye Örneği”, *Avrupa Araştırmaları Dergisi*, C.14, S.2.
- Doğan, A.E., (2002), *Yeni Uluslararası Göç Dalgasının Eşiğinde: Dünya Kentlerine Göç, Kentleşme Göç ve Yoksulluk*, Ahmet Alpay Dikmen (ed.), 7. Ulusal Sosyal Bilimler Kongresi, Ankara, İmaj Yayıncılık.
- Draham Ghai, (1995), *Yapısal Uyum Küresel Bütünleşme ve Sosyal Demokrasi*, Yapı-Kredi Yayınları, İstanbul, 1995
- Erbay, Y., (1997), *Kavram Olarak Küreselleşme, Milli Kültürler ve Küreselleşme*. Ankara: Türk Yurdu Yayınları.
- Erdoğan, Türkan, (2004)“Küreselleşmenin Ekonomik, Politik ve Kültürel Yansımaları”, *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Y.8, S.2-3, Ağustos-Aralık 2004.
- Erözden O., (1997) *Ulus-Devlet*, Dost Kitabevi, Ankara.
- Farazmand, A., (1999) “Globalization and Public Administration”, *Public Administration Review*, Vol.59, No.6, November/December.
- Ferguson, Yale H., (2014), The History and Dynamics of Globalisation, *Diplomacy & Statecraft*.
- Friedman, J., (1986),“*The World Hypothesis*”, Development and Change, Vol:17.
- Friedman, T.,(2003) *Lexus ve Zeytin Ağacı Küreselleşmenin Geleceği*, (Çev. Elif Özsayar), 3. Baskı, İstanbul, Boyner Yayınları.
- Friedmann, J. And Wolff, G., World city formation: an agenda for research and action, *International Journal of Urban and Regional Research*, 6, 1982, s. 309-344.
- Fuat Ercan, Mübeccel Kıray İçin Yazılar, Fulya Atacan – Fuat Ercan – Hatice Kurtuluş-Mehmet Türkay (haz.), (2000), *Küreselleşme Sürecindeki Yerellikler: Homojenlikler ve Farklılaşma / Güç ve Eşitsizlik Üzerine*, İstanbul, Bağlam Yayınları.
- Geoffrey Garratt, (2000)“ The Causes of Globalization”, *Comparative Political Studies*, Vol. 33, No. 941, 2000, s.942. (Aktaran: Özcan Sezer, Gazi Üniversitesi, Kamu Yönetimi Anabilim Dalı, Küreselleşme Sürecinde Türkiye’de Yerel Yönetimlerin Yapısal ve İşlevsel Dönüşümü, Doktora Tezi, Ankara, 2008, s.41).
- Geray, H., (1997), *Emperyalizmin Yeni Masalı Küreselleşme*, İmge Yayınları, Ankara.
- Giddens A.,(1990), *The Consequence of Modernity*, S.U.P, London.
- Giddens, A., (2006), *Küreselleşme Okumaları*, Çev. Kudret Bülbül, Kadın Yayınları, Ankara.
- Güliz Uluç, (2002), “Küresel-Yerel Kültürler Üzerinde Yeniden Düşünmek: Melez Kültürler”, *Liberal Düşünce*, Y.7, S.27, Yaz-2002, s.90.
- Günsoy, B., (2006), *Küreselleşme: Bir Varoluş Çözümlemesi*, Bursa, Ekin Kitabevi.

- Habermas J., (2002),; *Küreselleşme ve Milli Devletlerin Akıbeti*, Çev: Medeni Beyaztaş, İstanbul, Bakış Yayınları.
- Hammett, C.,(1994),“Social Polarisation in Global Cities”, *Urban Studies*, V. 31, N.3.
- Harvey D., (1999) *Postmodernliğin Durumu*, Metis Yayınlar, İstanbul, 1999.
- Hugh Mackay, “*The Globalization of Culture?*”, *A Globalizing World? Culture, Economics, Politics*, (Ed. David Held), Routledge, The Open University, USA-Canada, 2000, s.56-61.
- Hülsemeyer, A., (2003), *Globalization in the Twenty First Century*, Plograwe Macmillan, USA.
- James Mitteman, *The Dynamics of Globalization*, London, 1997, s.14
- Jerry H., Bentley, Globalizing history and historicizing globalization, *Globalizations*, 2004, 1:1, s.79.
- John R. Short, *Global Metropolitan: Globalizing Cities in a Capitalist World*. Routledge, London, 2004, s.15.
- Jones, P., R., European Identity and Architecture, *European Journal of Social Theory* 5(4): pp:453-466, London. <http://est.sagepub.com/content/5/4/453.full.pdf+html>.
- Joseph E. Stiglitz, (2002), *Küreselleşme; Büyük Hayal Kırıklığı*, çev. Arzu Taşçıoğlu, Deniz Vural, Mert Matbaacılık, İstanbul.
- Karakurt, E., (2007),“*Dünya Kenti Kavramına Alternatif Bir Bakış*”, *Kentsel Ekonomik Araştırmalar Sempozyumu*, Cilt: 1, 2007.
- Kartal Filiz, “Küreselleşen Sermayeye Karşı Küreselleşen Muhalefet”, *Yerel Yönetimler Sempozyum Bildirileri*,
- Kazgan, G., (2000) *Küreselleşme ve Ulus Devlet*, İstanbul, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Keyder, Ç., (2015),“Globalleşme ve Devlet”, Yıldız Teknik Üniversitesi Stratejik Araştırmalar Merkezi, *Küreselleşme ve Ulus Devlet Bildiriler Kitabı*, <http://www.stratejik.yildiz.edu.tr/makale6.htm> Erişim Tarihi: 22.12.2015, s.1.
- Keyder, Ç., (1993), *Ulusal Kalkınmacılığın İflası*, Metis Yayınları, İstanbul, 1993, s.40.
- Kışlalı Ahmet T.,(2008), *Siyaset Bilimi*, İmge Kitabevi, Ankara, 2008.
- Knox, P.L, (1995) “*World Cities and the Organization of Global Space*”, *Geographies of Global Change: Remapping the World in the Late Twentieth Century*, R.J Johnsthor, P.J Taylor, M.J. Watts (eds.), Oxford: Backwell.
- Manisalı, E.,(2002), *Türkiye ve Küreselleşme*, Derin Yayınevi, İstanbul.
- Meryem Koray, (2015)“*Küreselleşme Süreci ve Ulus-Devlet, Ekonomi, Siyaset Tartışmaları*”, *Küreselleşme ve Ulus Devlet Bildiriler Kitabı*, Yıldız Teknik Üniversitesi Stratejik Araştırmalar Merkezi, (Erişim) <http://www.yildiz.edu.tr/makale1.htm> 22.04.2015. s.3.
- Mustafa Acar, M., Küreselleşme: Tehdit mi, Fırsat mı?, *Liberal Düşünce Dergisi*.
- Neil Brenner, (2013), Keil, Roger, Küresel Kentlerden Kentselliğin Küreselleşmesine, *birikim dergisi.com*, Şubat Sayısı.
- Nihal Şenlier, ve Semiha S. Eryılmaz, (2004), “*Kentler arası Rekabette İstanbul’un Yeri*”, *Kentsel Ekonomik Araştırmalar Sempozyumu*, C. I (Mart 2004), Ankara, Devlet Planlama Teşkilatı ve Pamukkale Üniversitesi.
- Oğuz Işık,(1999) “*Kenti Düşünmek, Kent Üzerine Düşünmek*”, *Toplum ve Bilim*, Mayıs- Haziran, Cilt: 14, Sayı: 3.
- Özel İhtisas Komisyon Raporu, (2005), *DPT*, Ankara.
- Özer, M. Akif, (2006).*Avrupa Birliği Yolunda Türk Kamu Yönetimi*, Ankara, Platin Yayınları.
- Öztiñ A., (2002) *Cumhuriyet ve Küreselleşme*, T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, Sistem Ofset, Ankara.
- Öztürk, A.O., (2003),“*Ulus-Devlet Modelinin Globalleşme Karşısındaki Konumu ve Geleceği*”, K.T.Ü., Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Trabzon.

- Özyurt, C.,(2005), *Küreselleşme Sürecinde Kimlik ve Farklılaşma*, İstanbul, Açılım Kitap.
- Peter Marcuse, (2000)Ronald Van Kempen, *Globalizing Cities: A New Spatial Order?*, Oxford: Blackwell Publishers.
- Peter Taylor, D.R.F Walker, (2001), *World Cities: A First Multivariate Analysis of Their Service Complexes. Urban Studies*, Vol: 38, No: .
- Pustu Y., “Küreselleşme Sürecinde Kent Antik Site’den Dünya Kentine”, *Sayıştay Dergisi*, Sayı 60, s.3-5.
- Richard Falk, (2001), *Yırtıcı Küreselleşme: Bir Eleştiri*, çev. Ali Çaksu, Küre Yayınları, İstanbul
- Rietzer, G., (1993) *Mc Donaldization of Society*.
- Rietzer, G., (1993), *Mc Donaldization of Society*.
- Robertson, R., (1999), *Küreselleşme*, Çev. Ümit Yolsal, Bilim Sanat Yayınları, Ankara.
- Robertson, R., (1999)*Küreselleşme Toplum Kuramı ve Küresel Kültür*, (Çev.Ümit Hüsrev Yolsal), Ankara, Bilim ve Sanat Yayınları,
- Roger King, (2004), Gavin Kendall, *State, Democracy and Globalization*, USA, Palgrave Macmillan, GordonsvilleVA.
- Sakia Sassen, (1991),*The Global City: New York, London, Tokyo. Princeton University Pres.*, 1991.
- Sassen, S.,*Cities in a Wold Economy*, California, Thousand Oaks, CA: Fine Forge Press, 1994.
- Steger, Manfred, B.,(2006), *Küreselleşme*, (Çev. Abdullah Ersoy), Ankara, Dost Kitabevi Yayınları.
- Şaylan G.(1998), *Demokrasi ve Demokrasi Düşüncesinin Gelişmesi*, TODAİE, Ankara.
- Toffler, A. ve H.,(1995), *Üçüncü Dalganın Politikası*, Çev. Zülfü Dicleli, Henkel Yayınları, İstanbul.
- Tony Schirato, (2003), *Understanding Globalization*, GBR:London, Sage Publications.
- Uğur E. (1995), *Küreselleşme Tehdit Mi Yoksa Fırsat Mı?*, Ekonomik Yaklaşım.
- Ünsal O. (1980), Popüler Kültür Açısından İdeoloji Kavramına İlişkin Yeni Yaklaşımlar, *A.Ü.S.B.F. Dergisi*, C. 35, S: 4.
- Werner Bonefeld, (2001), “*Küreselleşme Siyaseti: İdeoloji ve Kritik*”, (Çev. Ali Kaban), Türkiye Günlüğü, S.64, K1ş-2001
- Wolf, M., (2003)“*Is Globalisation in Danger*”, *World Economy*, Volume 26, s. 393-411.
- Zbigniew Brzezinski, (2006), *Kontrolde Çıkış Dünya Yirmi Birinci Yüzyılının Arifesinde Dünya Çapında Karmaşa*, Türkiye İş Bankası Yayınları.
- Zengingönül, O., (2004), *Küreselleşme*, Ankara, Adres Yayınları.